

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Alternativní opatření u delikventní mládeže

Bc. Karel Skála

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Karel Skála

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Alternativní opatření u delikventní mládeže

Název anglicky

Alternative measures for juvenile delinquents

Cíle práce

Cílem diplomové práce bude zjistit efektivitu alternativních opatření u delikventní mládeže. Dílčím cílem práce bude porovnání nákladů Probační a mediační služby vynaložených na vykonávání alternativních opatření a trestů s náklady Vězeňské služby ČR na jednotlivého vězně.

Metodika

Teoretická část diplomové práce bude zpracována na základě analýzy a studiu odborné literatury a dokumentů vztahujícím se k tomuto tématu. Bude zaměřena na charakteristiku delikventního chování mládeže, bude se zabývat příčinami, které vedou mládež k páchaní trestné činnosti a způsoby jak další delikventní jednání eliminovat. V teoretické části práce bude použita metoda popisná.

V rámci praktické části práce budou obsaženy kazuistiky osob vztahující se k dané problematice. Dále bude provedeno porovnání nákladů Probační a mediační služby, které je třeba vynaložit na dohled při vykonávání alternativních opatření a trestů s náklady Vězeňské služby ČR na jednotlivého vězně. Současně se práce bude zabývat efektivitou alternativních opatření a to na základě statistik určujících počty delikventů, kteří vykonali alternativní opatření a trest a i přes tuto zkušenost opětovně páchali trestnou činnost. V praktické části práce bude použita metoda srovnávací a analytická.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

delikvence, kriminalita, delikventní mládež, alternativní opatření

Doporučené zdroje informací

- LABÁTH, V. *Riziková mládež : možnosti potenciálních zmien*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-66-4.
- MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998, 335 s. ISBN 8071782262.
- NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 451 s. ISBN 8073570262.
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000, 291 s. ISBN 8072290428.
- ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, 464 s. Teoretik. ISBN 9788087576939.
- ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s. ISBN 8090299814.

Předběžný termín obhajoby

2016/17 ZS – PEF (únor 2017)

Vedoucí práce

Mgr. František Hřebík, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 15. 11. 2016

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 11. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 02. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Alternativní opatření u delikventní mládeže" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 27. března 2017

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu své práce Mgr. Františku Hřebíkovi, Ph.D. za jeho pomoc, odborné vedení a trpělivost. Dále děkuji své rodině a kolegům v zaměstnání, kteří mi vytvořili podmínky k sepsání této diplomové práce.

Alternativní opatření u delikventní mládeže

Souhrn

Diplomová práce se zabývá alternativními tresty ukládanými delikventní mládeži. Cílem práce je zjistit, zda jsou alternativní opatření ukládaná delikventní mládeži efektivní a ekonomicky výhodnější pro společnost. Práce na počátku definuje základní pojmy, charakterizuje delikventní chování mládeže a alternativní opatření, která jsou jí ukládána. Následně vymezuje rámec retributivní a restorativní justice, jejíž principy jsou základem pro ukládání alternativních opatření. Práce zkoumá příčiny, které vedou mládež k páčání trestné činnosti a dostupné možnosti, jak tomuto jednání zabránit. V souvislosti s tímto popisuje i preventivní opatření, které mají za cíl prostřednictvím preventivních programů mládež vychovávat a předcházet tak nežádoucím sociálně patologickým jevům. Diplomová práce rovněž popisuje činnost a úkoly Probační a mediační služby ČR, zabývá se možnostmi a postupy, které jsou v praxi uplatňovány. V souvislosti s probační činností se však nelze vyhnout tématu nesplnění stanovených sankcí, podmínek či omezení a následnému uložení výkonu trestu odnětí svobody. Proto se práce zabývá i touto alternativou a vlivem vězeňského prostředí na osobnost mladistvého v souvislosti s možnou recidivou.

Praktická část diplomové práce zjišťuje efektivitu alternativních opatření na základě statistik určujících počty delikventů, kteří vykonali alternativní opatření a přes tuto zkušenost opětovně páčali trestnou činnost. Dále porovnává vynaložené náklady Probační a mediační služby ČR na řešení jednotlivých případů s náklady Vězeňské služby ČR na výkon trestu odnětí svobody u jednotlivého vězně.

Klíčová slova: Probační a mediační služba ČR, Vězeňská služba ČR, delikvence, mládež, kriminalita, delikventní mládež, alternativní opatření

Alternative measures for juvenile delinquents

Summary

The main theme of this dissertation is alternative punishment for juvenile delinquents. The aim of the thesis is to find out whether alternative measures set to juvenile delinquents are effective and more economical for the society. At the beginning, the thesis defines the basic terms, describes delinquent behaviour of young people as well as alternative measures that are set to them. The scope of retributive and restorative justice with the principles that create a basis for alternative measures setting is specified in the next part. The dissertation examines reasons why young people commit criminal acts and considers accessible possibilities how to stop this behaviour. It also describes preventive measures which should help to raise teenagers using precautionary programmes and thank to them prevent unwanted social pathological effects. In the thesis, there are also mentioned activities and tasks of the Probation and mediation service of the Czech Republic and described possibilities and methods that are used in practice. In connection with the probation activity it must be also mentioned the issue of situations when stated sanctions, conditions or restrictions are not fulfilled and consequent prison sentence is applied. The dissertation than mentions also this alternative as well as considers the influence of the prison environment to a young personality in connection with possible recidivism.

The practical part of the dissertation investigates effectivity of alternative measures based on the statistics with number of delinquents who got through alternative measures and even with this experience committed criminal acts. Furthermore, it compares spent costs of the Probation and mediation service of the Czech Republic on individual cases' solution with costs of the Prison Service of the Czech Republic on prison sentence of an individual prisoner.

Keywords: Probation and Mediation Service of the Czech Republic, Prison Service of the Czech Republic, delinquency, juvenile's people, criminality, juvenile delinquents, alternative measures

Obsah

Úvod	11
Cíl práce a metodika.....	13
I..TEORETICKÁ ČÁST	14
1 ..VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	14
2 ..CHARAKTERISTIKA DELIKVENTNÍ MLÁDEŽE	18
2.1 Vlivy působící na delikventní chování mládeže	18
2.2 Charakteristické znaky delikventního chování mládeže.....	20
2.3 Prevence delikventního chování	21
3 ..RETRIBUTIVNÍ A RESTORATIVNÍ JUSTICE	23
3.1 Retributivní justice.....	24
3.2 Restorativní justice.....	26
3.2.1 Cíle restorativní justice.....	27
3.2.2 Principy restorativní justice	28
4 ..ALTERNATIVNÍ OPATŘENÍ	33
4.1 Kategorie alternativních opatření.....	34
4.2 Odklony v trestním řízení	38
5 ..PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR.....	43
5.1 Úkoly a cíle Probační a mediační služby	44
5.2 Vězeňství a výkon trestu odnětí svobody v ČR	48
II. PRAKTICKÁ ČÁST	51
6 ..ALTERNATIVNÍ OPATŘENÍ S OHLEDEM NA ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ.....	51
6.1 Ekonomická stránka alternativních opatření a výkonu trestu odnětí svobody....	51
6.1.1 Rozpočty PMS ČR	54
6.1.2 Rozpočty VS ČR	56
6.1.3 Podíl PMS ČR a VS ČR na rozpočtu Ministerstva spravedlnosti	57
6.1.4 Podíl PMS ČR a VS ČR na státním rozpočtu České republiky	59
6.1.5 Alternativní opatření a výkon trestu odnětí svobody z ekonomického hlediska.....	61
6.1.6 Vyhodnocení alternativních opatření s ohledem na výkon trestu odnětí svobody.....	62
6.2 Delikvence mládeže a ukládání alternativních opatření	63
6.2.1 Trestná činnost mládeže	63

6.2.2 Recidiva mládeže.....	66
6.2.3 Výkon probační činnosti u mladistvých delikventů	68
6.2.4 Vyhodnocení delikvence mládeže a ukládaných alternativních opatření..	70
6.3 Výsledky a diskuse.....	71
Závěr	73
Seznam použitých zdrojů	75
Seznam grafů.....	80
Seznam tabulek	80

Seznam použitých zkratk

- ČR - Česká republika
- Kč - Korun českých
- MS ČR - Ministerstvo spravedlnosti České republiky
- MV ČR - Ministerstvo vnitra České republiky
- OSPOD - Odbor sociálně právní ochrany dětí
- PČR - Policie České republiky
- PMS - Probační a mediační služba
- PŘ - Přestupek
- TČ - Trestný čin
- TŘ - Trestní řád
- VS ČR - Vězeňská služba České republiky

Úvod

Stejně tak jako většina států se i Česká republika se potýká s aktuálním problémem přeplněnosti věznic a zahlcením soudů. Rovněž se stejně jako ostatní státy snažíme najít efektivní řešení dané situace, a to jak s ohledem na poškozené a jejich blízké, tak i po ekonomické stránce. Stavbou nových věznic a zařízení pro delikventy lze situaci řešit krátkodobě, ovšem s vynaložením značných ekonomických prostředků. Nabízí se tedy i možnost řešení nenásilnou cestou, formou uložení alternativního trestu, kdy pachatel daného skutku dostane možnost dát věci znovu do pořádku. Zvláště účinné může být toto řešení u delikventní mládeže, která se tak vyhne možným negativním zkušenostem, které by jinak získala v nápravných zařízeních. Toto řešení samozřejmě vyžaduje aktivní spoluúčast osoby, která se dopustila protiprávního jednání a zcela určitě jej nebude možné aplikovat ve všech případech.

Práce bude zaměřena na to, jakou účinnost mají alternativní opatření u delikventní mládeže. Budu se proto zabývat charakteristikou delikventní mládeže, alternativními tresty, prací Probační a mediační služby, Vězeňské služby ČR a porovnáním jejich nákladů.

V rámci českého práva je trest za spáchané protiprávní jednání brán jako spravedlivý následek, obnovení narušené rovnováhy a zadostiučinění pro oběť skutku, ale i pro společnost. Ale je tomu skutečně tak? Odsouzením nebo uložení sankce potrestáme pachatele za spáchaný skutek, společnost pocítí zadostiučinění, pachatel se může díky trestu i napravit, ale co poškozený a jeho nejbližší, kteří byli spáchaným činem rovněž zasaženi? Ti zůstanou v dané situaci nakonec sami, jsou nuceni se s následky srovnat, a to jak po psychické, tak i finanční stránce. Na druhé straně máme mladistvého delikventa, který spáchal nějaké provinění a hrozí mu za spáchaný skutek nepodmíněný trest. V případě, že bude uvězněn, setká se v nápravném zařízení spíše z dalšími negativními vlivy, které budou převažovat nad snahou sociálních pracovníků o nápravu, nehledě na dlouholeté opovržení ve slušné společnosti, které jej bude čekat po propuštění. Kombinace mezi restorativní a retributivní justicí dávají možnost nejen potrestat pachatele, ale rovněž se zaměřit i na odstranění způsobené újmy poškozeným a zamezit díky přijetí účinných opatření následné recidivě.

Diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol, z toho pět v teoretické části práce a jedna v praktické části. První část se věnuje vymezení základních pojmů. Druhá část je zaměřena na charakteristiku delikventního chování mládeže, na vlivy, které na toto chování působí, příčiny, které vedou mládež k páchání trestné činnosti a způsoby, jak tomuto lze předcházet. Ve třetí části je práce zaměřena na popis a rozdělení restorativní a retributivní justice. Čtvrtá část hovoří o ukládaných alternativních opatřeních a trestech, jejich vývoji a využívání v rámci české justice. Pátá kapitola popisuje práci Probační a mediační služby, její činnost a úkoly, rovněž se zde zabývám i vězeňstvím, výkonem trestu odnětí svobody a vlivem tohoto trestu na osobu mladistvého delikventa. Šestá kapitola praktické části diplomové práce porovnává náklady na činnost Probační a mediační služby s náklady na jednoho vězně, dále zde práce zjišťuje efektivitu alternativních opatření na základě statistik určujících počty delikventů, kteří vykonali alternativní opatření a přes tuto zkušenost se znovu dopouštěli trestné činnosti.

Cíl práce a metodika

Cíl práce

Cílem práce je zjistit efektivitu alternativních opatření u delikventní mládeže. Dílčím cílem práce je porovnání nákladů Probační a mediační služby vynaložených na vykonání alternativních opatření a trestů s náklady Vězeňské služby ČR na jednotlivého vězně.

Metodika

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část je zpracována na základě studia odborné literatury a dokumentů vztahujících se k tomuto tématu. Je zaměřena na charakteristiku delikventního chování mládeže, zabývá se příčinami, které vedou mládež k páchání trestné činnosti a způsoby, jak další toto jednání eliminovat. Dále zde jsou vymezeny metody restorativní a retributivní justice, popisuje druhy alternativních opatření a trestů, které jsou mládeži ukládány, činnost Probační a mediační služby, Vězeňské služby a postupy, které jsou společně se souvisejícími právními normami uplatňovány. V teoretické části práce bude použita metoda popisná.

V rámci praktické části budou porovnány náklady Probační a mediační služby, které je třeba vynaložit na dohled při vykonávání alternativních opatření a trestů s náklady Vězeňské služby ČR na jednotlivého vězně vykonávajícího výkon trestu odnětí svobody. Další kapitola se zabývá efektivitou alternativních opatření, a to na základě statistik určujících počty delikventů, kteří vykonali alternativní opatření a trest, a i přes tuto zkušenost opětovně páchali trestnou činností. V praktické části práce bude použita metoda srovnávací a analytická.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Kriminalita, kriminalita mládeže

Pojem kriminalita lze charakterizovat jako společensky nepřijatelné jednání a souhrn skutků uvedených v trestním zákoně. Kriminalitou je rovněž dle Velkého sociologického slovníku¹ jeden ze sociálně patologických jevů. Rozlišujeme kriminalitu zjevnou, která je statisticky registrovaná a kriminalitu skrytou a latentní, o které se policie, prokuratura a soudy nikdy nedozvědí. Podle výkladu psychologického slovníku se jedná o negativní společensko–historicky podmíněný jev tvořený souhrnem jednání, jehož důsledkem je trestná činnost.²

Práce se převážně zabývá kriminalitou mládeže, tato je součástí celkové kriminality a zahrnuje trestnou činnost mladistvých do 18-ti let. Do kriminality mládeže je třeba zahrnout i dětskou kriminalitu (do 15-ti let), tato je označována pojmem prekriminalita.

Delikvence

Slovo delikvence pochází z latinského slova *delinquere*, toto lze přeložit jako chybovat, provinit se nebo páchat. Jedná se o širší pojem nežli kriminalita, jelikož zahrnuje činnost porušující nejen právní normy, ale i společenské. Toto jednání se tak vztahuje na všechny, tedy i na mladistvé a děti, kteří se při porušování těchto norem stávají delikventy. Psychologický slovník upřesňuje pohled na delikventa jako na osobu provinilce, což je obvyklé označení pro mladistvé (15-18) i mladé dospělé (18-24) pachatele trestných činů. Někdy je delikvent rozlišován jako impulzivní, nesocializovaný a socializovaný.³

¹ *Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova - vydavatelství Karolinum, 1996, s. 539.

² HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 278

³ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 100

Autor ze své praxe může konstatovat, že samo protiprávní jednání dětí a mladistvých se vyznačuje tím, že je pácháno převážně ve skupinách, bez rozmyslu a předchozího plánování, skutky jsou realizovány s velkou intenzitou, při krádežích nejsou odcizeny nejcennější předměty, ale ty, které dotyčný v danou chvíli potřebuje (alkohol, cigarety, moderní oblečení). Rovněž pocit viny a uvědomění si spáchaného skutku je daleko nižší než u dospělého jedince.

Restorativní justice

Restorativní justice se zaměřuje na odstranění způsobené újmy, kdy poškozeným nemusí být pouze osoba, která se stala předmětem zájmu pachatele, ale i její nejbližší okolí a ti, kteří pomohli odstranit následky. V případě, že pachatel dozná svou vinu a je ochoten nést následky stává se rovněž součástí celého procesu, který se snaží zjistit, co jej ke spáchání protiprávního jednání vedlo a učinit opatření, která by zamezila jeho následné recidivě. Trest samotný není tedy hlavním a ani jediným přijatým opatřením.

Restorativní justice v zásadě nabízí alternativní rámec přemýšlení o kriminálním jednání. V dnešní době je na mnoha místech vnímána především jako znamení naděje a směr budoucnosti. Zda se takové představy skutečně podaří naplnit, uvidíme až v průběhu času.⁴

Retributivní justice

Retributivní justice je forma klasického procesu tak jak jí známe za využití tradičních metod trestního práva, vychází z toho, že hlavní je skutečnost, aby byli pachatelé po zásluze potrestáni. Důsledkem spáchání protiprávního jednání je trest, který pachatele odradí od dalšího obdobného jednání a stane se dostatečným zadostiučiněním pro poškozeného i společnost.

⁴ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 4-5.

Alternativní opatření a tresty

Dá se říci, že se jedná o jakékoliv potrestání pachatele, které není spojeno s výkonem trestu odnětí svobody. Alternativním opatřením je postup, který je alternativní tradičnímu způsobu trestního řízení.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže uvádí, „že účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházet dalšímu páchání provinění.“⁵

Mezi výhody alternativních opatření a trestů patří skutečnost, že odsouzený při jeho výkonu neztrácí kontakt s okolním světem a rodinou. Je tak alespoň částečně eliminován kontakt s negativním vlivem prostředí v nápravných zařízeních. Ve spolupráci s Probační a mediační službou a sociálními pracovníky lze tak lépe působit na jeho výchovu a nápravu. Tímto způsobem trestu jsou rovněž dosaženy lepší výsledky týkající se recidivy odsouzeného než ve výkonu trestu odnětí svobody.

Mediace

Slovo mediace je odvozeno z latinského *medius*, což znamená střední, prostřední, ale též nestranný, nerozhodný, neurčitý. Mediace je zásah do určitého sporu třetí stranou, která je neutrální a má za úkol pomoci problém vyřešit. Podle zákona o PMS ČR se mediací *„rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením.“⁶* Na základě tohoto zákona vznikla státní instituce Probační a mediační služba ČR, která má za úkol řešit problémy v trestně právní oblasti pro přesně vymezenou klientelu. Mediace jako taková je v ČR relativně známým pojmem a vyučuje se na mnoha vysokých školách, nicméně se ještě nedostala do podvědomí lidí natolik, aby byla využívána obdobným způsobem jako v západních zemích.

⁵ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 9/1.

⁶ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, § 2.

Probace

Probace je slovo pocházející z latiny a znamená ověřování, zkoušení. Základem probace je pravidelný osobní kontakt mezi probačním pracovníkem a odsouzeným nebo obviněným. V případě, že soudce nebo státní zástupce považuje za účelné sledovat chování obviněného nebo odsouzeného, má možnost mu uložit určitou povinnost, např. podrobit se léčbě nebo se zdržet her na hracích automatech, nejedná se však o ochrannou léčbu. Povinností probačního pracovníka je tak zajistit dohled nad dodržováním určité uložené povinnosti nebo výkonem trestu a poskytnout klientovi případnou pomoc v situacích, které by sám nedokázal řešit a motivovat jej tak, aby se dokázal co nejdříve zařadit do společnosti a vést tak plnohodnotný život.

Trest

Každý z nás má osobní odpovědnost za své jednání a chování, v případě, že toto jednání není v souladu s normami platnými v dané společnosti a je spolehlivě prokázáno, následuje uložení sankce. Podle definice starého trestního zákona je účelem trestu ochránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život a tím působil výchovně i na ostatní členy společnosti.⁷ Uložený trest má zajistit to, aby si osoba, která se porušení dopustila, uvědomila své jednání a neopakovala jej. Nevýhodou je, že uložení trestu, který je neadekvátní dané situaci nebo nebere ohled na mravní a rozumovou vyspělost potrestané osoby může mít i opačný efekt a jeho následkem tedy nebude náprava, ale recidiva. Zvláště citlivou skupinou, kterou je třeba při ukládání trestu bedlivě posuzovat jsou dospívající. Trest tedy znamená ukončení určité reakce, aniž by nabízel reakci jinou. Výsledkem je, že může vzniknout reakce ještě méně žádoucí, například strach, odpor k trestající osobě, situaci, místu, např. škole, případně agresivní chování.⁸

⁷ *Trestní předpisy ; Přestupky: podle stavu k 21.10.2002*. Ostrava: Sagit, 2002, s. 12.

⁸ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 628.

2 CHARAKTERISTIKA DELIKVENTNÍ MLÁDEŽE

Období dospívání je právem považováno jako nejtěžší období našeho života. Mladí lidé mají dnes nepřeberné množství možností, jak realizovat své sny a stát se uznávaným článkem společnosti. V mnoha případech však přichází rozčarování, zvláště když oni sami nebo jejich rodiče přecení schopnosti a zjistí, že řešení, která se zdála tak samozřejmá a banální v dospělosti nefungují. Poté většinou následuje frustrace a hledání rychlého řešení daného problému. Zvláště v dnešní společnosti, kde většinou platí známé rčení „účel světí prostředky,“ se jeví snadnou možností porušení pravidel za účelem dosažení svého záměru. Toto jednání je však v mnoha případech odsouzeno k nezdaru a jeho následkem se stává uložení nějaké formy trestu. Společným znakem mladistvých je také skutečnost, že spíše řeší současnou situaci a neplánují věci cíleně dopředu, což pramení z jejich tělesné a mravní vyspělosti, neznalosti a nepřipouštění si následků. Proto je třeba trestnou činnost mládeže posuzovat jinak a opatrněji než u dospělých, jelikož je zde značné riziko toho, že výsledný efekt může být opačný.

Dospívání můžeme rozdělit na dvě fáze, pubescence a adolescence. Z právního hlediska lze přirovnat období pubescence k nezletilému, tedy k tomu, kdo ještě nedovršil patnáctého roku věku a období adolescence k mladistvému. Mladistvým se podle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže rozumí ten, „*kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.*“⁹

2.1 Vlivy působící na delikventní chování mládeže

Dnešní život dospívajícího je v mnoha okolnostech složitější než dříve, dospívající má sice daleko více možností, ale musí rovněž odolávat daleko více vlivům. Počínaje od televizních reklam, přes počítačové hry až k představě, že úspěch je samozřejmostí, která prostě nějak přijde, aniž by bylo potřeba za něco bojovat nebo se o něco dlouhodobě snažit.

⁹ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

Delikvence mládeže do značné míry souvisí s neukončeným procesem biologického, mentálního a sociálního zrání, což vede ke společensky neaprobovanému (neschválenému) řešení různých životních a konfliktních situací, k emociálním reakcím, k impulzivnímu jednání. Na delikvenci mládeže má velký vliv zejména výchovné působení rodiny, školy, pracoviště. Chování mládeže značně ovlivňují i neformální skupiny, zejména skupiny vrstevníků, a způsob trávení volného času.¹⁰ Na delikventní chování mládeže působí vnitřní a vnější vlivy.

Mezi vnitřní vlivy řadíme především dědičnost a další biologické faktory, které nám jsou dány při narození a mohou mít vliv na naše chování a vlastnosti. Podle názoru genetiků by se zděděné geny po našich předcích mohly podílet na chování člověka přibližně z poloviny, ale vše není tak matematicky jednoduché. Každá lidská vlastnost může být prostřednictvím působení vnějších vlivů, které popisují níže, rozvíjena nebo potlačována. Stejně tak mohou být zděděné vlastnosti využity pro dobrou věc nebo mohou mít zcela opačné následky.

Vnějšími vlivy jsme obklopeni již od narození a zahrnují vše, co nás obklopuje a působí na vytváření naší osobnosti. Na delikventní chování mládeže má vliv především výchovné působení rodiny, školy nebo kolektivu. Na základě výchovy v rodině si dítě vytvoří vzorce chování podle vzoru dospělých, kteří jej obklopují. Tyto mají následně vliv na výběr kamarádů v rámci prostředí, kde se dítě pohybuje a na začlenění do určitého kolektivu. Tento kolektiv má pak v době adolescence největší vliv na jednání mladistvého a potažmo i na jeho případné delikventní chování.

¹⁰ *Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova - vydavatelství Karolinum, 1996, s. 180.

2.2 Charakteristické znaky delikventního chování mládeže

Trestná činnost mládeže se od jednání dospělých liší především tím, že zde převládá spíše emotivní motivace nad rozumovou a toto je i jejím hlavním znakem. Impulzem může být v mnoha případech kolektiv a snaha se předvést, podpořená alkoholem nebo jinou návykovou látkou. Jednání mladistvého se pak vyznačuje velkou a až nepřiměřenou tvrdostí, která se projevuje neúměrným ničením zařízení. Rovněž zde většinou chybí prvek plánování, mladiství jednají impulzivně a většinou dochází k odcizení věcí, které právě potřebují. Ve většině případů se jedná o věci, které jsou moderní a výrazně propagované, rodiče jim je nechtějí nebo nemohou koupit a oni se díky těmto věcem snaží vyrovnat nebo se ukázat před svými vrstevníky. Lze říci, že celkový hodnotový systém mladistvého je zcela jiný než u dospělého.

Mezi typické znaky trestné činnosti páchané mládeží patří:

- mládež páchá trestnou činnost většinou ve skupinách,
- příprava trestného činu chybí nebo je nedokonalá, totéž platí i o zahlazování stop a utajení činu, mladí se svou trestnou činností rádi chlubí mezi vrstevníky,
- způsob překonávání překážek je většinou jednoduchý až primitivní, mnohdy za užití neúměrného násilí,
- projevuje se zbytečná agresivita, v některých případech umocněná užitím návykových látek, zejména alkoholu,
- trestná činnost je páchána zpravidla opakovaně stejným nebo obdobným způsobem a na poměrně malém územním teritoriu,
- předmětem útoku i předměty zájmu mladých pachatelů jsou přiměřeny jejich věku, někdy i bez ohledu na jejich hodnotu,
- trestná činnost je páchána zpravidla živelně pod vlivem momentálně působící kriminogenní situace,
- věci získané trestnou činností se zpravidla brzy po spáchání činu dělí mezi členy skupiny, společně bývají využívány i finanční prostředky,
- další zvláštnosti vyplývající ze somatických vlastností pachatelů,

- rovněž svoji roli hraje touha po dobrodružství a soutěživosti jako snaha prověřit si své síly a dovednosti.¹¹

2.3 Prevence delikventního chování

Primární prevence vzniká již ze strany rodičů výchovou v rodině a v nejbližším okolí. Ze strany specializovaných preventistů je pak další prevence prováděna formou speciálních programů převážně na základních školách, ve školských zařízeních a rizikových skupinách. Celkově prevencí vnímáme veškeré aktivity, jejichž účelem je snaha o zamezení a ochrana před protiprávním jednáním a jeho důsledky.

Základní dělení prevence

- *„primární – snaha o předcházení sociálně-patologických jevů ještě předtím, než jev nastane (dělíme prevenci specifickou – důraz na konkrétní riziko, a nespecifickou – jsou podporovány žádoucí formy chování, např. bezpečné prostředí ve škole, zdravý životní styl, smysluplné trávení volného času, posilování hodnotového systému),*
- *sekundární – působíme na osoby, které jsou z hlediska soc. patologie rizikové, či se dokonce deviantního jednání již dopustily,*
- *terciární prevence – snaha o zabránění recidivě.“¹²*

Primární prevencí tedy vnímáme výchovu v rodinách a výuku v rámci preventivních programů na základních školách ze strany specializovaných preventistů. Sekundární prevence je již zaměřena cíleně na jednotlivé aktéry nebo na rizikovou skupinu. V této fázi již dochází ze strany specialistů k mapování vzniklé situace a ke snaze o určení a vyřešení problému, přičemž jsou používány psychoterapeutické postupy. Může jít o individuální formu práce s oběťmi nebo i agresory. Terciální prevence se již věnuje přímo jednotlivým aktérům, je již v rukou policie, soc. kurátorů, represivních a léčebných

¹¹ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Policejní akademie, 1995. s. 202-203.

¹² KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 148.

institucí (terapeuticky se spíše pracuje s jedincem, je nutné počítat s „rozbitím“ či „rozprášením“ původní skupiny). Tento druh prevence se zabývá vyšetřováním, identifikací pachatelů a práce s traumatizovanými oběťmi.¹³

Ve společnosti, která podporuje bezpečné prostředí pro správnou výchovu dětí a mládeže, musí být však systém prevence propojený. Rovněž musí preventivní programy splňovat takové zásady, aby mohly být efektivní. Důležité jsou tři následující zásady:

- *„Princip systémovosti (všechny aktivity tvoří systém, v souladu působí škola, rodina i další výchovná zařízení, církve, občanská sdružení, účinnost programu musí také podporovat legislativa, média, ale rovněž celková atmosféra ve společnosti. Proto je zde nutné koordinovat činnosti nejen školy, ale také obce a získat podporu společnosti). Princip systémovosti bývá někdy v naší společnosti porušován, co se týče alkoholu. Jen si vzpomeňte, jak často se objevují reklamy na alkohol v televizi, s tím se bohužel spojuje v naší společnosti často velmi přijímaný názor, že „pít alkohol je normální“.*
- *Princip systematickosti (působení musí být průběžné, kontinuální sociálně-výchovná činnost, ne žádné jednorázové akce, se kterými se často na školách v rámci prevence setkáváme).*
- *Zásada komplexnosti (vzájemná provázanost primární, sekundární i terciární prevence, ale také působení na celou osobnost jedince – působit na emotivní složku a formovat ke zdravému životnímu stylu).“¹⁴*

V případě, že dokážeme delikventnímu jednání mládeže včas a správným způsobem předejít, můžeme tak nejen jednotlivce, ale i celý kolektiv ochránit od následků, které mohou mít vliv na jejich další působení v rámci celé společnosti.

¹³ ŠVEC, J., JEŘÁBKOVÁ, S. a M. KOLÁŘ. *Jak zlepšit vztahy v naší třídě. 2. stupeň ZŠ (kurz prevence šikany)*. Praha: o. s. Projekt Odyssea, 2007, s. 7-9.

¹⁴ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 150-151.

3 RETRIBUTIVNÍ A RESTORATIVNÍ JUSTICE

Tímto tématem se práce zabývá především z důvodu stále častějšího využívání principů restorativní justice u delikventní mládeže. Při práci s delikventní mládeží za využití restorativní justice jsou patrné velice dobré výsledky s ohledem na recidivu a další život mladistvých, kterým může pomoci „otevřít oči“ uvědomit si své jednání a díky tomu i najít své správné místo ve společnosti.

Každá společnost se vyznačuje svou kulturou, která je brána jako vzorec chování představující způsob života v dané společnosti. V každé společnosti rovněž panuje i určitý společenský řád. Součástí tohoto společenského řádu je i potřeba vytvoření určitých řídicích mechanismů a jedním z nich je i mechanismus právní. Tento je tvořen institucionalizovanou organizační formou, kterou je stát. Každý stát má svůj vlastní způsob řešení protiprávních deliktů a k tomu využívá svůj trestní řád. Pokud tedy kdokoli spáchá nějaký přečin nebo trestný čin je proti němu zahájeno trestní stíhání a většinou následuje soud, který rozhodne o případné vině a uložení trestu.

Můžeme konstatovat, že v každé společnosti je princip stejný a liší se pouze postup od zjištění protiprávního jednání až k jeho vyřešení. V prvotní podobě měla právo k vykonání spravedlnosti nad pachatelem nejbližší rodina (např. formou krevní msty), toto se později přenášelo na vůdce klanu, či na panovníka nebo církev. V souvislosti se vznikem a vývojem státu se jeho monopol rozšířil do celé sféry práva a tomuto bylo umožněno koncipovat a realizovat trestní politiku formou svých mocenských prostředků. Prostřednictvím tohoto vývoje tak vzal stát práva poškozených na odplatu na sebe, s vědomím, že veškeré prostředky a síla je koncentrována v rámci státu, a proto mu přísluší i ochrana společnosti před pachateli. Tuto tradiční formu justice nazýváme justicí retributivní.

3.1 Retributivní justice

Pojetí retributivní justice je pevně spojeno s tradičními metodami trestního práva a trestem odnětí svobody. Nezabývá se tolik účastníky konfliktu ani nápravou věci samotné. Jako primární oběť je pokládán stát a hlavním cílem je spravedlivý trest pro pachatele.

Retributivní spravedlností rozumíme „*spravedlnost, kde je trest považován za přirozený důsledek kriminálního jednání (cena za zločin)*“¹⁵

V současné době se však většina vyspělých zemí potýká s krizí výkonu trestu odnětí svobody. Tento trest vyniká spíše malou efektivitou, vysokým stupněm recidivy a vysokými náklady ze státního rozpočtu. U odsouzených přináší velkou řadu nežádoucích efektů, kterými jsou přerušení pracovních aktivit, vztahů, pozitivních sociálních vazeb a stigmatizace po propuštění. Výchovný vliv na odsouzené je rovněž přinejmenším sporný, pracovní aktivity vězňů jsou postaveny na dobrovolnosti a motivace k nim je nízká. Tím, že je o vězně ve všech ohledech postaráno a oni sami nemusí vynakládat jakékoliv úsilí k zajištění svých životních potřeb, dochází k potlačení jejich individuality, ztrátě pocitu odpovědnosti za svá rozhodnutí a po propuštění pak velká část z nich nenachází sociální a psychickou způsobilost k životu mimo nápravné zařízení. Na druhou stranu, však bude vždy určité procento odsouzených, se kterými není možné pracovat a není je tak možné postihnout jiným způsobem než výkonem trestu odnětí svobody. Rovněž je i značné množství případů, které pro jejich závažnost a složitost nelze řešit prostřednictvím účastníků daného konfliktu.

Znaky retributivní justice jsou:

- „*zločin je definován jako újma způsobená státu,*
- *pozornost je soustředěna na zavržení a odsudek, vycházející z viny v minulosti,*
- *pravidlem je adversární nebo inkviziční proces,*

¹⁵ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 157.

- *způsobení újmy jako prostředek potrestání a prevence recidivy,*
- *potlačení přirozené podstaty zločinu, delikt je chápán jako konflikt mezi jednotlivcem a státem,*
- *spravedlnost garantovaná právem na spravedlivý proces,*
- *jedna sociální nespravedlnost je nahrazena jinou,*
- *stimulace kompetitivních individualistických hodnot,*
- *dotčené sociální společenství je odsunuto stranou a je abstraktně – formálně zastupováno státem,*
- *stát vystupuje proti pachateli a opomíjí či nezdůrazňuje práva oběti,*
- *pachatel je pasivním objektem procesu,*
- *odpovědnost pachatele za čin vede k jeho potrestání,*
- *zločin je definován formálně právními termíny, nejsou zohledněny morální, sociální a ekonomické aspekty,*
- *dluh či závazek není vůči konkrétní oběti, ale vůči abstraktnímu státu a společnosti*
- *trvalá či dlouhodobá stigmatizace pachatele,*
- *minimální nebo žádný ohled na projev lítosti a pokání,*
- *výsledek trestní věci je závislý na aktivitě profesionálů. “¹⁶*

Retributivní justici je v posledních desetiletích vytýkáno, že svými prostředky nedokáže vyřešit růst kriminality, přetíženost soudů, přeplněnost věznic a dostatečnou ochranu obětí. Názor, že tradiční justice v dnešní společnosti již vyčerpala své možnosti, se stal základem pro rozvoj a aplikaci restorativní spravedlnosti.¹⁷

¹⁶ VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 14.

¹⁷ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 157-158.

I přes své zjevné nedostatky je tradiční právní proces a retributivní justice jako celek v dnešní společnosti nezastupitelná. Její vlastnosti jako jsou ochrana lidských práv, zákonnost a právo na řádný proces jsou základními kameny právního systému České republiky.

3.2 Restorativní justice

Na začátku hnutí restorativní justice původně stálo úsilí znovu přemýšlet o potřebách, které vznikají v souvislosti s trestnou činností, stejně tak i nad rolemi a postavením vyplývajícími z trestného činu. Zastánci restorativní justice se zabývali potřebami, které nebyly uspokojeny v obvyklém právním procesu. Též se domnívali, že převládající chápání otázky, kdo je legitimním účastníkem v procesu naplňování spravedlnosti, je příliš omezené.¹⁸

Restorativní justice se stejně tak jako retributivní snaží dosáhnout odplaty a urovnání stavu daného sporu. Rozdíl spočívá v postupu, jak tomuto dojít. Cílem restorativní justice není jen trest, ale hlavní je dát věci za pomoci „zdravého selského rozumu“ znovu do pořádku, a to s ohledem na potřeby poškozeného. Pro pachatele se nejedná o snadnější cestu, porovnáváme-li s tradiční justicí, jelikož je nucen pochopit své jednání. V mnoha případech je v rámci osobního setkání konfrontován s poškozeným a má tak možnost vžít se i do jeho pocitů a celkově pochopit závažnost svého jednání. Celý tento proces má za účel, aby pachatel pochopil nepřijatelnost svého chování a zamezit tak jeho recidivě.

Restorativní justici můžeme souhrnně definovat jako „proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnost a závazky.“¹⁹

¹⁸ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 10

¹⁹ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26.

3.2.1 Cíle restorativní justice

Restorativní justice se převážně zaměřuje na méně závažné přečiny, trestné činy a méně narušené pachatele u nichž je možné předpokládat nápravu. V rámci restorativní spravedlnosti je tedy kriminální čin chápán jako konflikt mezi jednotlivými subjekty, který je nutné řešit takovým způsobem, aby se na tomto mohli podílet všechny dotčené strany. Hlavním předpokladem úspěšného uplatnění principů restorativní justice je posílení postavení a úlohy poškozeného v rámci trestního řízení a rovněž převzetí aktivní odpovědnosti za spáchaný skutek ze strany pachatele. Zájem o oběť je tedy primární, poškození veřejného zájmu je řešeno až jako druhořadá záležitost. „*Restorativní pojetí odpovědnosti pachatelů za řešení problémů kriminality se má realizovat prostřednictvím netradičních trestněprávních institutů, jimiž jsou:*

- *tresty alternativní,*
- *odklony v trestním řízení, kterými se přerušují tradiční postupy dříve, nežli dojde k vykonání trestů.*“²⁰

Mezi hlavní cíle restorativní justice zahrnujeme:

- možnost oběti, které se daný skutek bezprostředně týká, ovlivňovat klíčová rozhodnutí v rámci procesu,
- přispět k léčivému a ozdravnému procesu v rámci trestní spravedlnosti,
- dovést pachatele k tomu, aby si plně uvědomil důsledky svého jednání a za tyto nesl odpovědnost,
- snížit možnost pravděpodobnosti opakování trestné činnosti.

Stanovených cílů lze dosáhnout pouze za předpokladu, že se podaří obě strany plnohodnotně zapojit do procesu, což je možné jen v případě, že se pachatel dozná a je ochoten nést za své skutky odpovědnost. Ideální je vytvoření plánu nápravy, který reaguje na specifické potřeby oběti i pachatele. Za pomoci tohoto plánu lze dosáhnout výsledku,

²⁰ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 157.

který umožní oběti považovat celou věc za uzavřenou, eliminovat důsledky daného skutku a po vyřešení celé situace umožní pachateli znovu se zařadit do společnosti.²¹

Oproti retributivní justici vyžaduje využívání restorativní justice daleko větší úsilí, ale i dnešní doba je složitá a vyžaduje v mnoha případech rozhodnutí, která musí brát v úvahu veškeré aspekty lidského života. Vymáhání trestní spravedlnosti je tak nuceno přizpůsobit se dnešním potřebám moderní společnosti. To, že daný problém vyřešíme rychle neznamená, že se v budoucnu nevrátí a nebude mít daleko horší důsledky. Klíčovým je tak nejen okamžitý výsledek, ale komplexní řešení celé situace, jedině tak lze dosáhnou efektivního řešení a zabránit recidivě.

3.2.2 Principy restorativní justice

Principy restorativní justice tak stojí na třech základních pilířích:

I. Újma způsobená trestným činem a potřeby poškozeného

Zvláštní zřetel je brán na poškozeného a jeho potřeby, restorativní justice usiluje o nápravu toho, co bylo narušeno, a to v maximální možné míře. I v případě, že nebyl pachatel zjištěn je potřeba se zabývat újmou poškozeného, jak v konkrétní, tak i symbolické podobě.

II. Závazky a povinnosti pachatele napravit způsobenou škodu

Pachatel je veden k odpovědnosti takovým způsobem, aby porozuměl a pochopil chybu svého jednání. Dále, aby v maximální možné míře, jak materiální, tak i symbolické zajistil nápravu svého jednání. Do celého tohoto procesu je zapojen nejen pachatel, i když jeho role je zde podstatná, ale i poškození a společnost.

²¹ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26.

III. Angažovanost a účast obou stran

Princip angažovanosti je podstatný v tom, že se řešení v rámci celého procesu účastní pachatel, poškození a také společnost. Všechny strany o sobě mají k dispozici podstatné informace, komunikují spolu a sdílejí si své pocity a co je k nim vedlo. Mají tak výjimečnou možnost dojít k vzájemnému porozumění a řešení dané situace, které přináší oboustranné uspokojení.²²

Proto, abychom pochopili princip restorativní justice, která jistě není všelékem na řešení veškeré trestné činnosti, je nutné vyjádřit i to co restorativní justice v žádném případě není.

Odpuštění a smíření nejsou středem zájmu restorativní justice, odpuštění nebo smíření není primárním principem restorativní justice a ani středem jeho zájmu. Samozřejmě, že s ohledem na vytvořené podmínky k tomuto jevu často dochází, ale není to podmínkou a jedná se výhradně o svobodnou volbu všech účastníků procesu.

Restorativní justice není totožná s mediací, jak mediační programy, tak i programy restorativní justice jsou koncipovány tak, aby mohlo dojít ke zprostředkovanému kontaktu mezi oběťmi, pachateli a případně i členy dané komunity. Nicméně jsou i případy kdy kontakt není považován za vhodný, není zjištěn pachatel nebo účastník konfliktu není ochoten či schopen kontaktu. Povaha mediace rovněž předpokládá, že jsou si strany rovny, nemají přidělené role a odpovědnost se dělí mezi všechny. Neutrálnost mediace tak může být v těchto případech zavádějící. Restorativní justice na rozdíl od mediace předpokládá to, že pachatel svou vinu dozná, uvědomí si ji a bude za ni odpovědný.

Hlavním účelem restorativní justice není snížit recidivu. Můžeme konstatovat, že existují pádné argumenty, na jejichž základě se můžeme domnívat, že programy restorativní justice možnou recidivu skutečně sníží. Například ze zkušeností s trestnou činností mládeže tomu ve většině případů tak je, ale jedná se spíše o vedlejší produkt.

²² ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 15-17.

Primární zaměření restorativní justice je na zapojení poškozeného do procesu, odstraňování vzniklých následků a vedení pachatele k odpovědnosti.

Nepředstavuje konkrétní program nebo návod k použití, restorativní justice není mapou, ale její principy mohou být považovány za určitý kompas ukazující směr. Díky rozmanitosti lidské společnosti nelze na složitá řešení případů použít pokaždé stejný návod, každý člověk je jiný a chceme-li poskytnout pomoc, musíme volit vždy individuální řešení.

Nevěnuje se jen méně závažné činnosti, restorativní principy jsou použitelné na širokou škálu případů. Největší pozitivní dopad však mohou mít právě u těch nejzávažnějších případů. V méně závažných případech se nabízí možnost řešení pouze za použití těchto principů, v závažných případech je nutná jejich kombinace s tradiční justicí.

Restorativní justice není novým objevem, kořeny restorativní justice jsou staré jako samotné dějiny lidstva. Už v dávných kulturách bylo pravidlem, že se pachatel určitého protispolečenského jednání měl možnost se z trestu vykoupit nebo jej zmírnit za podmínky, že dá věci do pořádku a odškodní poškozenou stranu. Jako moderní obor se restorativní justice rozvinula v sedmdesátých letech minulého století. Jeho základem bylo hledání způsobu původních obyvatel Severní Ameriky, jak uplatnit svou víru a mírnější prostředky v poměrně nelítostném světě trestní justice.

Není všelék, ani nemusí nezbytně nahradit právní systém. Restorativní justice nemůže být v žádném případě odpovědí na všechny situace, které mohou nastat a stejně tak nemůže být všelékem dnešní doby. Trestná činnost má jak celospolečenskou, tak i osobní a lokální dimenzi. Právní systém se zaměřuje na veřejnou dimenzi, to znamená na zájmy, závazky a povinnosti společnosti reprezentované státem. Tímto však snižuje důležitost nebo nedbá na osobní a mezilidské aspekty trestné činnosti. Zaměření se na osobní dimenzi je základním úkolem restorativní justice, která tak usiluje o větší rovnováhu při uplatňování spravedlnosti.

Není bezpodmínečně alternativou trestu odnětí svobody, i v rámci výkonu trestu odnětí svobody lze využít restorativní přístupy. Západní státy, které se zaměřují pouze na jednoduchá řešení, v našem případě tedy pouze na nadměrné využívání výkonu trestu ve věznicích, (např. Spojené státy americké) ztrácejí tak možnost nalézání daleko

spravedlivějších řešení, které by vedly ke zmírnění způsobených následků a větší odpovědnosti za spáchaný čin.

Nemusí nezbytně znamenat opak odplatné justice, oba přístupy připouštějí, že spáchaní přečinu nebo trestného činu je narušením rovnováhy, oba přístupy se rovněž shodují na tom, že je potřeba zachovat úměrný vztah mezi spáchaným jednáním a odpovědí na něj. Liší se tak pouze v postupu, jak tohoto dosáhnout.²³

Retributivní justice je základem právního systému ČR, s probíhajícím vývojem společnosti je třeba tento systém stále upravovat a přizpůsobovat požadavkům dnešní doby. S restorativní justicí se instituce teprve učí pracovat, používat její principy a přístupy. V současné době ČR ještě není na úrovni západních zemí Evropy, kde je tato praxe samozřejmostí, nicméně zvláště v případech mladistvých delikventů jsou tyto postupy stále více používány, a to s velice dobrými výsledky.

Budoucnost je však v kombinaci obou modelů. V mnoha případech jsou to restorativní přístupy, jež mohou pomoci nalézt nejspravedlivější reakci na spáchaný trestný čin. Nejde ovšem o univerzální řešení využitelné vždy a za všech okolností. Mnohdy je využití restorativních programů založených na společném setkání nemožné, např. v případě, kdy se pachatel nedoznává, není ochoten nést odpovědnost za spáchaný trestný čin, popř. setkání s pachatelem by mohlo oběti způsobit další újmu. Oba přístupy se mohou vhodně doplňovat tak, aby byly nalezeny nejvhodnější cesty nápravy nebo se alespoň pokusit o zmírnění následků.²⁴

Restorativní justice řeší problémy převážně prostřednictvím trestněprávních institutů, kterými jsou alternativní opatření a odklony v trestním řízení. Tyto instituty práce popisuje v následující kapitole. Základními prameny českého trestního práva je zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád. Restorativní justicí jsou využívány v rámci alternativní opatření a odklonů v trestním řízení i následující normy.

²³ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 7-10

²⁴ ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediaci: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 35.

V případech alternativních opatření u delikventní mládeže je využíván převážně zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, který upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postupy, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.²⁵

V případech odklonů v trestním řízení, kterými rozumíme zvláštní způsoby trestního řízení, které jsou alternativní ve vztahu ke standardnímu projednání věci v hlavním líčení, je hlavní institucí, Probační a mediační služba ČR, která byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. Tato dbá, na základě tohoto zákona, na dodržování uložených podmínek nebo omezení ze strany státního zástupce nebo soudce, poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím s cílem, aby mohl obviněný v budoucnu vést normální život.²⁶

²⁵ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

4 ALTERNATIVNÍ OPATŘENÍ

Od začátku tohoto století se společnost začala stále častěji zabývat otázkou, jak snížit náklady na výkon trestu odnětí svobody a snížit přeplněnost věznic.

Trest vězení je často spojen s prionizací, tedy s negativním vlivem vězeňského prostředí na odsouzené a jejich bezprostřední budoucnost po propuštění. Důsledkem může být skutečnost, že někteří odsouzení vězeňský život povýší na svůj životní styl.²⁷

Toto negativní ovlivnění je patrné nejen u odsouzených s dlouhodobými tresty, ale i během krátkodobých trestů a po nich. Pobyt ve vězení je ve většině případů spojen se ztrátou odpovědnosti odsouzeného za sebe samého, za svoje chování a za svoji budoucnost. Odsouzený po svém propuštění z vězení do značné míry ztrácí schopnost žít na svobodě běžným způsobem života, ztrácí potřebné sociální dovednosti. To může vést k tzv. „syndromu otáčivých dveří“. Propuštěný vězeň neschopný zachytit se v nekriminálním společenství vyhledává takový typ prostředí, které zná a v němž se umí pohybovat – totiž některou kriminální subkulturu. Ačkoli někteří odsouzení opouštějí vězení po odpykání svého trestu s nejlepšími předsevzetími, vzápětí se dostávají do situací, které je vracejí zpět na kriminální dráhu.²⁸

Alternativní tresty jsou soudy ukládány v případech, kdy pachatel není natolik narušený, aby jeho pobyt na svobodě byl ohrožením pro ostatní. Umožňují odsouzenému poučit se ze svého protiprávního jednání a dát mu tak poslední šanci před výkonem trestu odnětí svobody a zároveň možnost prospět společnosti. Rovněž je tímto způsobem výkonu trestu eliminován kontakt s negativním vlivem vězeňského prostředí a pachateli je umožněno zůstat součástí běžné společnosti a neztratit s ní důležité vazby.

Otázkou dalších alternativ k trestu odnětí svobody se začaly zabývat i orgány OSN, výzkumné instituce připojené k OSN a orgány Rady Evropy. Významným datem v rozvoji této oblasti byl rok 1985, kdy se konal 6. kongres OSN. Byla zde přijata rezoluce

²⁷ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 143.

²⁸ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy, prevence kriminality mládeže]*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 176-177.

č. 16 o snížení počtu vězňů, o alternativách trestu odnětí svobody a o společenské re-integraci pachatelů. Definice různých alternativ trestu odnětí svobody, kterými jsou podmíněné odsouzení, domácí vězení, probace, služby pro veřejnost, náhrada škody a práce ve společenském zařízení, společně se způsoby jejich uplatňování byly přijaty na 8. kongresu OSN v Miláně. Otázkou alternativních sankcí se však zabývala i Rada Evropy, která vyvíjela vlastní aktivity v této oblasti. Významným krokem bylo přijetí „Doporučení č. R (92) 16 Výboru ministrů členských států k Evropským pravidlům o trestech a opatřeních realizovaných ve společenství.“ Nalezneme zde souhrn doporučení členským státům pro zavádění nových opatření v trestní politice. Dalším důležitým dokumentem Rady Evropy je „Doporučení č. R (99) 19 Výboru ministrů členských států o mediaci“, které se stalo základem pro rozvíjení činností Probační a mediační služby ČR.²⁹

Alternativní opatření a tresty se mohou stát řešením u mnoha případů. Zvláště u mládeže, která má tendenci hledat vzory chování u jiných jedinců, které považuje za silné osobnosti, se může stát výkon trestu odnětí svobody spouštěčem její další kriminální dráhy.

Především však slouží jako výchovný prostředek u osob, které se dopustí nějakého přečinu nebo trestného činu. Mladý člověk, který se dopustí trestné činnosti má tak díky alternativním trestům možnost nápravy, aniž by jej jeho skutky spáchané v mládí pronásledovaly dalším životem.

4.1 Kategorie alternativních opatření

Hlavní právní normou, podle které postupují soudy a orgány činné v trestním řízení v případech delikventní mládeže je zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, který upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postupy, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. V trestním řízení s mladistvými jsou nastavena

²⁹ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy, prevence kriminality mládeže]*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 180-181.

určitá pravidla, která je nezbytné dodržovat. Jedním z nejdůležitějších je ochrana osobních údajů, podle tohoto nemohou být zveřejňovány jakékoliv informace, které by mohly vést k odhalení totožnosti mladistvého pachatele. Dále musí mít veškeré osoby, které se podílí na trestním řízení zvláštní proškolení pro zacházení s mládeží.

Z pohledu zákona O soudnictví ve věcech mládeže³⁰ je mládež definována ve dvou věkových skupinách:

a) Dítě

Podle tohoto zákona je dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. Tedy osoba, která není zletilá. Zájmy dítěte jsou chráněny zákony, dalšími předpisy a jsou součástí rodičovské odpovědnosti. Dítě mladší než 15 let není podle zákonů ČR trestně odpovědné.

V případech, že se dítě mladší 15-ti let dopustí činu jinak trestného, může mu být ze strany soudu pro mládež uloženo opatření potřebné k jeho nápravě. Těmito opatřeními jsou:

- *„dohled probačního úředníka*
- *výchovná povinnost nebo omezení*
- *napomenutí s výstrahou*
- *zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče³¹*
- *ochranná výchova a ochranné léčení“³²*

Podkladem pro ukládání výše uvedených opatření ze strany soudů pro mládež je většinou pedagogicko-psychologické vyšetření.

³⁰ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

³² Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 93

b) Mladistvý

Mladistvým je podle zákona osoba od 15-ti do 18-ti let, která je trestně odpovědná, ale při ukládání trestu se bere ohled na její věk. U trestu odnětí svobody jsou trestní sazby poloviční. Mladistvý musí mít během trestního řízení vždy určeného obhájce, i kdyby jej odmítal a do vazby jej lze vzít jen ve zcela výjimečných případech. V případě, že dojde k odsouzení mladistvého, je vždy jeho výkon trestu oddělen od výkonu trestu dospělých.³³

Podle § 6 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže se trestný čin spáchaný mladistvým nazývá provinění.

Mladistvému lze za spáchání provinění uložit následující opatření, které se dělí na:

- *„výchovná opatření*
- *ochranná opatření*
- *trestní opatření*³⁴

Výchovná opatření je možné se souhlasem mladistvého ukládat již v přípravném řízení, lze je tedy uložit již v průběhu tohoto řízení před rozhodnutím soudu pro mládež. Výchovná opatření jsou výjimečná tím, že nemají represivní účel a jedná se o nejmírnější opatření, která mohou být uložena výhradně mladistvým.

„Výchovnými opatřeními jsou:

- *dohled probačního úředníka*
- *probační program*
- *výchovné povinnosti*
- *výchovná omezení*
- *napomenutí s výstrahou*³⁵

³³ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 112-113.

³⁴ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 10

Ochranná opatření jsou ukládána za účelem kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit tak společnost před proviněními mladistvého.³⁶

„Ochrannými opatřeními jsou:

- *ochranné léčení*³⁷
- *zabezpečovací detence*³⁸
- *zabrání věci*³⁹
- *ochranná výchova*⁴⁰

Trestní opatření tvoří nedílnou součást systému opatření ukládaných mladistvým za spáchaná provinění. Charakteristické pro ně je, že jsou stanovena zákonem a vynutitelná státem. Ukládají je výlučně soudy pro mládež a na rozdíl od výchovných a ochranných opatření v sobě obsahují negativní hodnocení spáchaného činu (provinění) a jeho pachatele (mladistvého), působí mu určitou újmu, jejímž prostřednictvím se sleduje splnění účelu stanoveného zákonem. Optimální volba mezi nimi v konkrétní trestní věci je záležitostí důkladného zhodnocení všech významných okolností případu a osoby mladistvého pachatele. Ukládání trestních opatření by přitom mělo nastoupit za splnění zákonem stanovených podmínek až v případě, že nepostačila pohrůžka jejich uložením ani uložení výchovného nebo ochranného opatření.

Hrozba uložením trestních opatření, jejich ukládání a výkon má tak v systému reagujícím na trestnou činnost mládeže nezastupitelné místo, ale ne rozhodující význam. Primárním zájmem je ochrana mladistvých před škodlivými vlivy a vytvoření podmínek pro jejich zdravý rozvoj a omezení recidivy v páčání trestné činnosti. Tak je tomu proto, že k mladistvým je přistupováno jako k dosud nevyzrálým dospívajícím jedincům

³⁵ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 15

³⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 21

³⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 99.

³⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 100.

³⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 101-104.

⁴⁰ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 22.

s vyvíjející se hodnotovou stupnicí, jejichž postoje a životní styl je možno vhodným zacházením zásadně ovlivnit a změnit.⁴¹

„Trestními opatřeními jsou:

- *obecně prospěšné práce*
- *peněžitá opatření*
- *peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu*
- *propadnutí věci*
- *zákaz činnosti*
- *vyhoštění*
- *domácí vězení*
- *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení)*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem*
- *odnětí svobody nepodmíněně*⁴²

4.2 Odklony v trestním řízení

Jsou však i případy kdy se pachatel skutku dohodne s poškozeným přímo nebo s pomocí probačního úředníka. Zpravidla se jedná o případy lehčího charakteru, kdy mezi poškozenými není žádná třetí strana. Pachatel svou vinu uzná, omluví se a uhradí způsobenou škodu nebo dá věci jiným způsobem do pořádku. Poškozený s tímto souhlasí, považuje věc za vyřízenou a netrvá na dalším potrestání viníka.

⁴¹ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 602.

⁴² Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 24.

V těchto ideálních případech může v přípravném řízení státní zástupce nebo v následném soudce rozhodnout o odklonu od klasického způsobu trestního řízení a nepokračovat dále v trestním stíhání. Toto je však spojeno s dohodou a uložením podmínek, které je pachatel povinen dodržovat. Nedodrží-li pachatel stanovené podmínky, postupuje se v trestním řízení klasickým způsobem, tedy je podána žaloba u soudu a následuje líčení a vynesení rozsudku.⁴³

Odklony v trestním řízení rozumíme tedy zvláštní způsoby trestního řízení, které jsou alternativní ve vztahu ke standardnímu projednání věci v hlavním líčení, v rámci nichž je možné věc vyřídit v procesně právním smyslu stejně plnohodnotně jako v klasickém trestním řízení. Dojde-li tedy k uvedenému odklonu, není uplatněno stádium soudního projednání trestní věci. Zcela zásadní význam při rozhodování státního zástupce nebo soudu má zájem poškozeného.⁴⁴

V rámci odklonu od klasického průběhu trestního řízení má státní zástupce nebo soudce možnost využít tato alternativní opatření:

- podmíněné zastavení trestního stíhání

Toto rozhodnutí můžeme charakterizovat jako prozatímní, u kterého je stanovena zkušební doba a je vázáno na splnění určitých podmínek a povinností uložených obviněnému. Využití tohoto opatření připadá v úvahu pouze v případech, kdy by pachateli za daný skutek v klasickém trestním řízení hrozil pouze podmíněný trest a lze předpokládat, že by se ve zkušební době osvědčil. Rozhodnutí o podmíněném zastavení lze vydat za splnění následujících podmínek. Jedná-li se o řízení o přečinu (s horní hranicí trestní sazby do pěti let), obviněný se ke skutku doznal a souhlasí s tímto opatřením a vydal majetek, který protizákonně nabyl.

V rozhodnutí je vždy uvedena doba, po kterou se trestní stíhání zastavuje a tato je v rozmezí od šesti měsíců do pěti let.

⁴³ MATOUŠEK, Oldřich. *Práce s rizikovou mládeží*. Praha : Portál, 1996. s. 42.

⁴⁴ *Nejvyšší státní zastupitelství ČR* [on line]. 2017 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z www:

<http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-řízení-v-trestních-a-netrestních-vecech/odklony-v-trestním-řízení>

➤ narovnání

Účelem tohoto opatření je především to, aby obviněný odčinil poškozenému způsobenou škodu a dal věci znovu do pořádku. V tomto případě je kladen daleko větší důraz na odstranění škodlivých následků spáchaného činu než na samotné potrestání pachatele. Určitým represivním prvkem tohoto opatření může být skutečnost, že se obviněnému, v obecně prospěšných případech, uloží povinnost úhrady nad rámec způsobené škody. Vydání opatření je rovněž podmíněno skutečností, že jde o řízení o přečinu a lze jej vydat za splnění následujících podmínek. Obviněný vydá svobodné prohlášení s doznáním, že spáchal skutek, který mu je kladen za vinu, uhradí způsobenou škodu nebo jiným způsobem odčiní způsobenou újmu a vydá majetek, který protizákonně nabyl. Dále složí peněžní částku, která bude určena na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.

➤ dohoda o vině a trestu

Dohoda o vině a trestu je realizována v přípravném řízení mezi obviněným a státním zástupcem. Tato dohoda může být dosažena pouze v případech, kdy se nejedná o závažný trestný čin, řízení proti uprchlému nebo řízení proti mladistvému. K jejímu uzavření jsou nutné následující podmínky. Dohodu o vině a trestu lze uzavřít v případě, že není pochyb o tom, že se daný skutek skutečně stal a toto je vyšetřováním dostatečně prokázáno, obviněný výslovně prohlásil, že daný skutek spáchal a o pravdivosti tohoto prohlášení není pochyb.⁴⁵

Při uplatnění odklonů v trestním řízení, které tato práce uvádí je tak umožněno orgánům činným v trestním řízení vyřešit celou věc daleko rychleji a je tak umožněno dosáhnout cíle méně komplikovanějším způsobem než v případech standartního trestního řízení.

⁴⁵ Nejvyšší státní zastupitelství ČR [on line]. 2017 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z www:

<http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-řízení-v-trestních-a-netrestních-vecech/odklony-v-trestním-řízení>

Dalšími možnými formami odklonu od trestního řízení může být:

- Trestní příkaz
- Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání
- Odložení věci za současného schválení narovnání
- Odstoupení od trestního stíhání

Pro tuto práci je podstatný zvláště institut odstoupení od trestního stíhání, jelikož tento byl jako nový doplněn Zákonem o soudnictví ve věcech mládeže a umožňuje státnímu zástupci v rámci přípravného řízení a soudu pro mládež v klasickém řízení ustoupit od trestního stíhání mladistvého z důvodu absence veřejného zájmu. K odstoupení od trestního stíhání lze přejít zvláště v případech, kdy mladistvý úspěšně vykonal vhodný probační program, nahradil poškozenému způsobenou škodu nebo mu již bylo vysloveno napomenutí s výstrahou a vzhledem k povaze celého případu a osobě mladistvého lze považovat toto rozhodnutí za dostatečné.⁴⁶

Alternativní tresty jsou ukládány jako jeden celkový trest, ale lze je uložit rovněž v mnoha předepsaných kombinacích. Celkově lze konstatovat, že z ekonomického hlediska je ukládání alternativních trestů pro společnost levnější a snižují riziko posilování pachatelových sklonů ke kriminalitě kontaktem se subkulturou věznic.⁴⁷

V případech kdy je posuzována delikventní mládež je podstatou alternativních opatření jejich výchovná funkce a možnost daná mladistvému pachateli uvědomit si závažnost a důsledky svého jednání. Prostřednictvím toho, že je mladistvý nucen alternativní opatření vykonávat v rámci prostředí, ve kterém žije je tak minimalizováno riziko působení negativních vlivů ze strany dalších pachatelů, se kterými by trávil ve výkonu trestu odnětí svobody všechen svůj čas.

⁴⁶ Nejvyšší státní zastupitelství ČR [on line]. 2017 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z www:

<http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/odklony-v-trestnim-izeni>

⁴⁷ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy, prevence kriminality mládeže]*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 25-26.

Je nutné si uvědomit, že dnešní mládež má v naší společnosti rozdílné podmínky, které jsou často závislé na ekonomických možnostech rodičů. Chceme-li tedy zajistit dostatečnou efektivitu alternativních opatření a trestů, je nutné při jejich vynášení brát v úvahu i prostředí, ze kterého dotyčný pochází, jeho povahové vlastnosti a posoudit i otázku, zda je dotyčný vůbec schopen uložený trest úspěšně vykonat.

5 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR

Probační a mediační služba České republiky byla vytvořena podle zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2001. Přijetí tohoto zákona bylo nejen součástí reformy justice, ale tímto bylo zavrženo i první období budování probace a mediace v Čechách. Probační a mediační služba je organizační složkou státu a účetní jednotkou, která čerpá prostředky na svůj provoz převážně ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti. Ministerstvo spravedlnosti je rovněž nadřízeným orgánem PMS, který dohlíží nad její činností.⁴⁸

Probačí se podle zákona č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě „rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“⁴⁹

Již ze znění tohoto zákona je patrný rozdíl mezi prací probačního úředníka a zaměstnancem vězeňské služby. Probační úředník má za úkol dohlížet na vykonání uloženého opatření nebo trestu, ale rovněž odsouzenému poskytuje i pomoc, jejímž účelem je nejen pomoc se zvládnutím uloženého omezení nebo úkolu, ale pomáhá dotyčnému být stále platným článkem společnosti a vést normální život.

V rámci praxe jde o pravidelný osobní kontakt s pachatelem, o společnou spolupráci na vytváření a realizaci probačního plánu dohledu na činnost pachatele v rámci stanovené zkušební doby a kontrolu dodržování uložených podmínek ze strany soudů nebo státního zastupitelství.⁵⁰

⁴⁸ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 192.

⁴⁹ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, § 2.

⁵⁰ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 143.

Zákon č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě mediaci specifikuje jako „mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.“⁵¹

Mediaci provádí mediátor, ten by měl být profesionálem se vzděláním v tomto oboru. Mediátor má podobnou funkci jako psycholog, musí se dokázat vcítit do obou stran, které vedou spor, pochopit jejich priority a hranice, které nelze překročit. Díky těmto vlastnostem může dojednat smír a vyřešit problém takovým přijatelným kompromisem, který budou obě strany akceptovat jako své vítězství. Mediaci tak zasahuje do řešení konfliktů jak ve společenských, tak i ekonomických oblastech lidského života. V případech, kdy je na jedné straně mladistvý pachatel a druhé poškozený, může mediátor vyjednat takovou formu řešení sporu, která si nevyžádá uvěznění obviněného a umožní nahrazení škody.

5.1 Úkoly a cíle Probační a mediační služby

Úkolem Probační a mediační služby České republiky je především snaha o zprostředkování účinného a zároveň i společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností. Tato instituce rovněž zajišťuje výkon, organizaci a dohled nad uloženými alternativními opatřeními a tresty.⁵²

Mezi hlavní cíle Probační a mediační služby patří integrace pachatele, kdy je usilováno o začlenění pachatele do dalšího života ve společnosti, aniž by znovu páchal trestnou činnost. Je důležité dosáhnout toho, aby se pachatel skutku začlenil znovu do normální společnosti, získal respekt k jejímu právnímu stavu a věřil ve smysl života podle stanovených pravidel a za dodržování platných norem. Jedině tak se může úspěšně uplatnit a seberealizovat v dalším životě. Dalším cílem je participace poškozeného na procesu vlastního odškodnění. Tím, že se poškozený dokáže podílet na celém procesu,

⁵¹ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, § 2.

⁵² PMS ČR. *Poslání a cíle Probační a mediační služby ČR* [on line]. 2017 [cit. 2017-02-27]. Dostupné z www: <http://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

může lépe celou situaci pochopit, zjistit motivy pachatele ke spáchání daného skutku. Díky své účasti na procesu má možnost nejen rychlého řešení vzniklých důsledků, ale i snížit případné obavy z pachatele, což vede k obnově pocitu bezpečí, důvěry ve společnost a trestní systém. Posledním cílem Probační a mediační služby je ochrana společnosti, té dosahuje svým preventivním konáním a řešením konfliktních situací, které jsou spojeny s trestnou činností pachatele. Neopominutelnou součástí je i dohled nad uloženými úkoly, omezeními, alternativními opatřeními či tresty.⁵³

Pracovník Probační a mediační služby může svým působením přispět k efektivnějšímu průběhu soudního řízení a tím, že dokáže uplatnit v dané situaci individuální přístup, může i výrazně zvýšit účinnost uložených výchovných sankcí. Svým jednáním má možnost dohodnout řešení situace, aniž by musel být uložen trest odnětí svobody. Jestliže se podaří dohodnout alternativní řešení u soudu, či v rámci přípravného řízení dojde k uhrazení způsobené škody, vyplacení odškodného a uložení určitého omezení nebo trestu. Tímto dochází ke značné úspoře finančních prostředků státu, které by byly jinak vynaloženy na zdlouhavé soudní a následně i občanskoprávní řízení, či na financování trestu odnětí svobody. Zvláště u mladistvých delikventů nelze ani pominout skutečnost, že využitím alternativních opatření dochází v mnoha případech i ke snížení recidivy pachatele. Ten zůstává ve společnosti a okolí, které zná a je tak eliminováno působení škodlivého vězeňského prostředí na jeho rozvíjející osobnost.

V rámci probačních aktivit PMS je ze strany jejich zaměstnanců zajišťováno:

- *„shromažďování podkladů k osobě obviněného/odsouzeného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí (v této souvislosti je používán termín probační zpráva před rozhodnutím)*
- *předjednání možnosti uložení alternativního trestu nebo ochranného opatření, popř. uložení dohledu, přiměřené povinnosti či omezení, včetně předjednání možnosti výkonu opatření nebo povinnosti u poskytovatele sociálních služeb (například u poskytovatele probačního a resocializačního programu),*

⁵³ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 193.

- *vykonávání dohledu nad chováním odsouzeného v průběhu zkušební doby alternativního trestu v případě, že byl uložen dohled,*
- *kontrola výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací,*
- *sledování výkonu ochranných opatření (ochranného léčení, ochranné výchovy) a uložených přiměřených povinností a omezení,*
- *sledování a kontrola chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem.*⁵⁴

Další aktivitou Probační a mediační služby je mediace, která umožňuje mimosoudní vyřešení konfliktu. Mediace je prováděna prostřednictvím odborně vyškoleného mediátora a má v rámci justice široké uplatnění. Mediátor plní funkci prostředníka, který umožňuje komunikaci mezi stranami, které by tohoto nebyly jinak schopny. Umožňuje prostřednictvím vstřícného a vyváženého přístupu jednání, díky kterému může poškozený lépe pochopit situaci a zvyšuje tak možnost rychlé náhrady škody, pachateli na druhé straně dává možnost se za své jednání omluvit, vysvětlit jej a odčinit následky svého činu. Mediace, která je poskytována Probační a mediační službou je bezplatná, provázaná se soudním řízením a její výsledky jsou v tomto i zohledňovány.⁵⁵

Do oblastí mediačních činností Probační a mediační služby spadá:

- *„vytváření podmínek pro rozhodnutí státního zástupce/soudce o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo rozhodnutí o schválení narovnání (aplikace odklonů trestního řízení), včetně projednání této možnosti se stranami (pachatelem*

⁵⁴ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 193-194.

⁵⁵ PMS ČR. *Mediace* [on line]. 2017 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z www: <http://https://www.pmscr.cz/mediace/>

*a obětí) a zprostředkování uzavření případné dohody mezi těmito stranami o náhradě škody nebo dohody o narovnání.*⁵⁶

Úkoly Probační a mediační služby ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a Policii ČR jsou zajišťovány středisky, která působí v místech kde sídlí okresní nebo městské soudy. Tímto rozmístěním středisek je zajištěna možnost probačních pracovníků být v blízkém kontaktu s odsouzeným a pravidelně dohlížet na výkon uložených opatření nebo omezení. Do agendy Probační a mediační služby tak celkově spadá probační činnost, mediační činnost, dohled nad výkonem obecněprospěšných prací, podmíněného propuštění, relativně nového omezení domácího vězení a agendu mladistvých delikventů.⁵⁷

Uložení alternativních opatření a trestů s výkonem probační a mediační činnosti je poslední snahou ze strany společenského systému umožnit pachateli vyhnout se trestu odnětí svobody a zůstat tak ve společnosti a prostředí, které důvěrně zná. Mezi základní principy restorativní justice však patří dobrovolnost. Je tak na každém z těchto odsouzených, zda pochopí vážnost dané situace, využije nabídky odpracovat si alternativní trest nebo dodržet určité omezení. Zda se bude sám snažit se o svou nápravu, nápravu způsobené škody a tímto se vyhne uvěznění. Je však značné množství pachatelů a především mladistvých, kteří i přes značnou snahu ze strany probačních pracovníků nepochopí smysl uložené sankce, nedodrží slíbené podmínky a nedají systému trestní justice jinou možnost, než je jejich uvěznění a odpykání stanoveného trestu ve věznicí.

⁵⁶ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 194.

⁵⁷ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 144.

5.2 Vězeňství a výkon trestu odnětí svobody v ČR

Podstatou práce není zabývat se detailně vězeňským systémem, ale tuto kapitulu rovněž nelze opominout, jelikož uvěznění je důsledkem selhání uložených alternativních opatření. Proto se práce v této kapitole zabývá spíše vlivem na osobnost mladistvého a jeho možnou recidivu.

Uvěznění je již od dávných dob symbolem represe. Vězení je v dnešní době bráno nejen jako trest pro odsouzeného, ale i jako prostředek sloužící k odstrašení pachatelů od jejich trestné činnosti a místo kde lze na odsouzené výchovně působit. Každopádně samotné uvěznění by mělo být poslední možností potrestání v případech, kdy selžou veškeré další pokusy o nápravu pachatele trestného činu.

Prakticky každý, kdo se nějakým způsobem dopouští kriminálního jednání by měl počítat se skutečností, že se do tohoto zařízení může dostat. Věznice je místo, kde vládne vysoce centralizovaný režim, dá se říci, že prakticky vojenský. Podle druhu trestné činnosti, které se odsouzený dopustil může být zařazen do čtyř typů věznic. Těmito jsou věznice s dohledem, s dozorem, s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Uvězněný člověk si tak musí po přijetí zvyknout na úplně jiný režim svého života, než byl ten, kterým žil doposud. Rovněž musí učinit spoustu opatření, než do výkonu trestu odnětí svobody nastoupí, jako je zabezpečení majetku, dluhů, urovnání nebo vymezení vztahů s rodinou, přáteli a podobně. Po nástupu do výkonu trestu odnětí svobody má každý vězeň svá práva, která musí být ze strany dozorců striktně dodržována. Mezi základní patří právo na osm hodin spánku denně, právo na vycházku v rámci vymezeného prostoru věznice, korespondenci, na návštěvu blízkých, právo účastnit se bohoslužby nebo se vzdělávat. Na druhou stranu jsou zde i patřičné povinnosti jako je podrobení se osobní prohlídce, kontrola osobních věcí, dbát pokynů dozorců a dodržovat řád věznice. Pobyt ve věznici je náročný rovněž po ekonomické stránce, jestliže je vězni nabídnuta práce a on ji vykonává, platí úhrady za pobyt ve výkonu trestu v omezené výši z výdělku, který obdrží za vykonanou práci a dokáže si tak rovněž vydělat nějaké prostředky pro svou potřebu. V případě, že věznice zaměstnání nemůže nabídnout, není vězeň povinen platit svůj pobyt, ale pokud mu zaměstnání nabídnuto je a on odmítne, jsou mu účtovány měsíční náklady za pobyt ve věznici a ty jsou následně po propuštění po dotyčném vymáhány. Další neopomenutelnou stránkou věznění jsou vztahy panující mezi spoluvězni. Jelikož ti si sami

určují většinou svá pravidla při jednání s ostatními a chování v rámci svého okolí. V rámci této společnosti bývá většinou za nejlepšího a nepsaného vůdce považován ten, který co nejméně dodržuje stanovená pravidla a nespolupracuje s věznicemi. Nově příchozímu tak nezbyvá než se nějakým způsobem do této společnosti začlenit nebo strávit tento čas stranou a v samotě. Umístění ve vazbě nebo ve věznici je každopádně závažná změna, která má vliv na psychiku každého jedince. Zvláště u lidí, kteří nejsou recidivisty a nemají dostatečně silnou povahu, aby se mohli s touto změnou vyrovnat může být výsledkem vážná psychická porucha.

Zvláštní kapitolou mezi uvězněnými osobami jsou mladiství. U těchto se osobnost s ohledem a jejich adolescentní věk teprve vytváří, proto je nesmírně důležité jeho správné zařazení do vhodné skupiny a do výchovného programu, aby se co nejvíce zamezilo deformaci jeho osobnosti. Mladiství je ve věznici vystaven mnoha škodlivým vlivům, které ovlivňují jeho vývoj a osobnost. Svým způsobem je lhostejné, zda se jedná o výkon trestu odnětí svobody nebo o umístění ve vazbě. Ve vazbě je v rámci České republiky umístěno daleko více mladistvých než ve výkonu trestu odnětí svobody. Přitom ve vazbě pohlíží zákon na zadrženého jako na nevinného a dá se říci, že pobyt zde je daleko horší než samotný výkon. Ve vazbě má stíhaný sice obdobná práva jako odsouzený, ale nemůže si zde vydělávat, a tudíž nemá žádný příjem, což klade při běžném mnohaměsíčním pobytu ještě větší nároky na psychiku uvězněného a tím spíše na mladistvé.⁵⁸ Je proto důležité, aby soudy při ukládání vazby u mladistvých důsledně hleděly na stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost a snažili se samotné řízení co nejvíce zkrátit.

Podmínky v jednotlivých věznicích se však mohou lišit, české vězeňství se stále přibližuje západním standardům. „Pracovníci v oblasti vězeňství se zabývají otázkou jejich stavu a podmínkami, v nichž odsouzení žijí. Nikdo z nich také smysl trestu vězení nezpochybnuje. Otevřenými otázkami, které jsou zejména v zahraničí aktuální již několik

⁵⁸ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 158-159.

desetiletí a v poslední době se jimi začínají zabývat po vynucené přestávce trvající od konce šedesátých let i odborníci u nás, jsou tato témata:

- *jaký je vlastně smysl trestu,*
- *jaký je jeho žádoucí efekt a*
- *jak je pro společnost nákladný.*

S tímto přímo souvisí úvahy o tom, zda neexistují nějaké jiné způsoby zacházení s pachateli určitých (případně všech) trestných činů, které by byly smysluplnější, efektivnější a méně nákladné“⁵⁹

Zvláště v současné době, kdy odeznívají výhody amnestie z minulých let a původní zaplněnost věznic se znovu obnovuje se toto téma stává stále aktuálnější. Lze však také konstatovat, že se zavedením trestu domácího vězení a využíváním alternativních opatření ze strany státních zástupců a soudců se tempo, kterým se věznice naplňují výrazně snižuje. Těmto faktorům přispívá rovněž ekonomická situace České republiky, kdy krize minulých let již pominula a nezaměstnanost se snižuje. Zaměstnavatelé jsou nuceni reagovat na stále se zvyšující poptávku po dělnických profesích a tímto tak rostou možnosti zaměstnávání osob, které se vrátí z výkonu trestu odnětí svobody. I z těchto důvodů je nesmírně důležité, aby v rámci věznic fungovaly výchovné a vzdělávací programy, které by umožnili zvláště mladistvým vězňům, kteří mají převážně základní vzdělání, získat profesní znalosti a střední vzdělání s výučním listem. Tato skutečnost by u propuštěných mladistvých zvýšila šance na uplatnění ve společnosti a snáze by jim bylo umožněno zařadit se do běžné společnosti.

Nezanedbatelnou součástí státního rozpočtu jsou i vysoké a stále rostoucí náklady na provoz celého vězeňského systému, ty se odrážejí i ve výdajích na jednotlivého vězně. Proto práce ve své praktické části porovnává nejen efektivitu alternativních opatření, ale i náklady na jednotlivého vězně s náklady na jednotlivý případ Probační a mediační služby při využití alternativních opatření.

⁵⁹ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 168.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 ALTERNATIVNÍ OPATŘENÍ S OHLEDEM NA ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ

Česká republika se řadí mezi země, kde je dlouhodobým problémem naplněnost věznic. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. ledna 2013 se stala pouze přechodným řešením dané situace. V posledních letech počet vězňených osob stále vzrůstá, proto jsou odborníky hledána řešení, která by tuto situaci dokázala nějakým způsobem zvrátit. Jako jedno z možných řešení se nabízí ukládání alternativních trestů za méně závažné a bagatelní trestné činy, což by umožnilo snížit neustálý růst počtu vězňených osob v České republice.

Práce v této kapitole zkoumá ekonomickou stránku tohoto problému a skutečnost, zda mohou být alternativní opatření z pohledu následné recidivy efektivnější než výkon trestu odnětí svobody. Dále jsou zkoumány údaje o delikventní mládeži, které jsou ukládána převážně alternativní opatření a jejich efektivita z pohledu následné recidivy. Pro účely diplomové práce jsou využívána statistická data Probační a mediační služby, Vězeňské služby ČR, Ministerstva spravedlnosti a Policie České republiky. V praktické části diplomové práce byly k popsání a porovnání zvoleny statistické údaje z období v letech 2010 až 2015. Omezení tohoto období je z důvodu porovnávání s Vězeňskou službou ČR, která ke dni 21. 3. 2017 ještě neměla zpřístupněny potřebné informace za rok 2016.

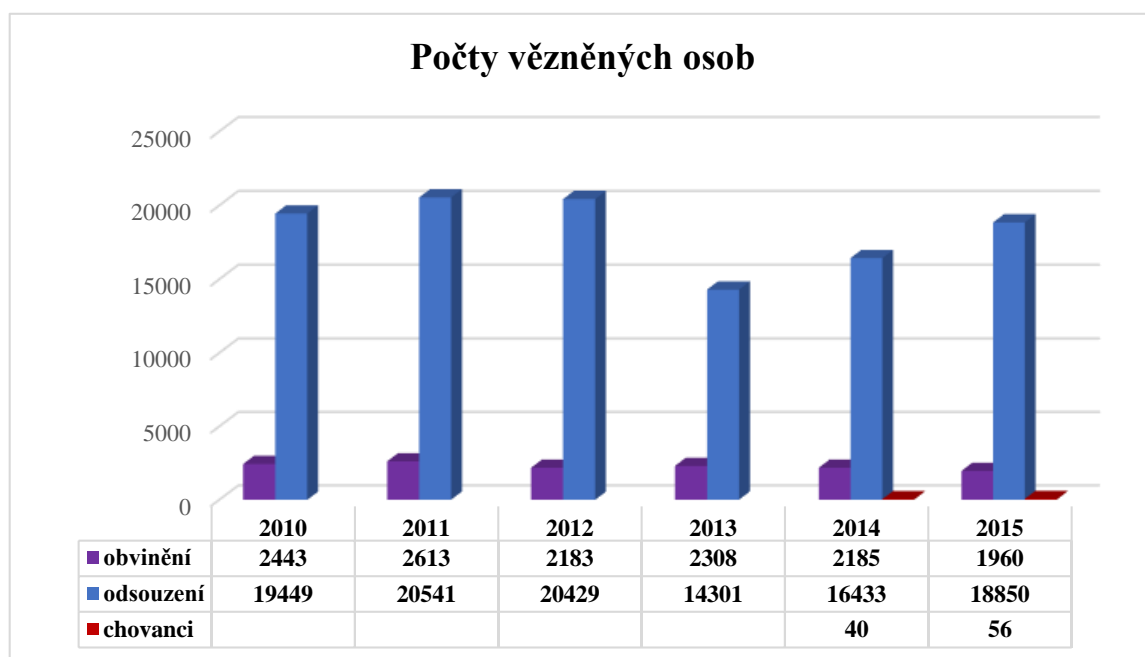
6.1 Ekonomická stránka alternativních opatření a výkonu trestu odnětí svobody

V této kapitole diplomové práce bude v některých aspektech porovnáno a popsáno hospodaření Probační a mediační služby s Vězeňskou službou ČR, a to především s ohledem na prostředky, které tyto instituce čerpají z rozpočtu Ministerstva spravedlnosti a potažmo tak ze státního rozpočtu České republiky. Práce se převážně zaměřuje na výši rozpočtů jednotlivých institucí a porovnání jejich výdajové stránky za jednotlivý případ

nebo jednotlivého vězně. Ačkoli se diplomová práce primárně zabývá delikvencí mládeže, nelze tuto věkovou skupinu z využívaných statistických údajů týkajících se hospodaření PMS ČR a VS ČR vyčlenit, jelikož náklady na mladistvé delikventy nejsou vedeny odděleně od dospělých.

S ohledem na nárůst vězňených osob v posledních letech a naplněnost volných kapacit ve věznicích, je Vězeňská služba ČR v současné době nucena řešit tuto situaci plánováním výstavby nových ubytovacích prostor pro vězňené osoby. Počty vězňených osob vyjadřuje graf č. 1, kde je patrné i snížení tohoto počtu v roce 2013 z důvodu amnestie prezidenta republiky a následný kontinuální růst počtu osob ve vězení v dalších letech. V grafu je znázorněn i počet chovanců ve věznicích od roku 2014, tito jsou umístěni v ústavech zabezpečovací detence, které jsou zřízeny na základě Zákona č. 129/2008 Sb. o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, v Brně a Opavě. Tyto ústavy jsou rovněž spravovány Vězeňskou službou ČR.⁶⁰

Graf 1 - Počty vězňených osob v ČR let v letech 2010–2015

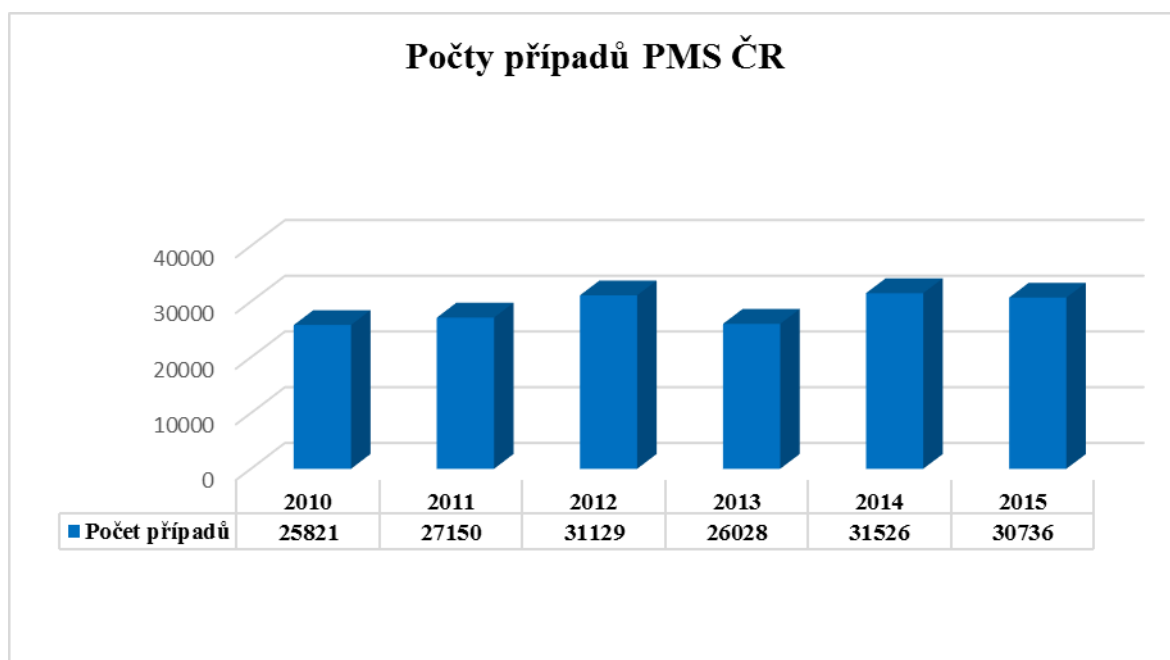

Zdroj: Vězeňská služba ČR

⁶⁰ VS ČR. *Zabezpečovací detence* [on line]. 2017 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z [www: http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/zabezpecovaci-detence/](http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/zabezpecovaci-detence/)

V České republice se na řešení uložených trestů podílí Vězeňská služba ČR a Probační a mediační služba. Obě tyto složky jsou organizačními složkami státu a čerpají prostředky na svůj provoz převážně ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti. Náplní vězeňské služby je zajištění výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, Probační a mediační služba se oproti tomu zabývá dohledem nad odsouzenými, obžalovanými nebo obviněnými a zajišťuje vhodné podmínky pro výkon alternativních trestů a opatření, v rámci mediační činnosti. Dále rovněž zprostředkovává řešení sporů mezi pachateli trestné činnosti, oběťmi a snaží se o celkové urovnání konfliktního stavu.

Graf 2 - Počty případů Probační a mediační služby ČR let v letech 2010–2015

Zdroj: Probační a mediační služba ČR

Počty případů PMS ČR v letech 2010 až 2015 zobrazuje následující graf č. 2 kde je rovněž patrný pokles řešených případů v roce 2013, který je vztažen k amnestii prezidenta republiky.

6.1.1 Rozpočty PMS ČR

Probační a mediační služba ČR je organizační složkou státu a účetní jednotkou, která je podřízena rozpočtu Ministerstva spravedlnosti a potažmo státnímu rozpočtu České republiky. Státní rozpočet České republiky poskytuje potřebné prostředky Ministerstvu spravedlnosti z rozpočtové kapitoly č. 336. Prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti tak PMS ČR hospodaří s přidělenými financemi. Výše rozpočtu samotné Probační a mediační služby je od roku 2012 pravidelně navyšována, jak je uvedeno v tabulce č. 1. Tato skutečnost ukazuje na pozitivní trend a snahu Ministerstva spravedlnosti ČR využívat možnosti PMS ČR v rámci alternativních, podmíněných trestů a zvrátit tak trend v nárůstu vězňených osob. Mírný pokles ve výdajové stránce rozpočtu byl zaznamenán pouze v roce 2011 a to ve výši 1,2 procent oproti roku 2010.

Tabulka 1 - Výdajová část rozpočtu PMS ČR v letech 2010–2015

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Výše rozpočtu (v tis. Kč)	222 915	220 196	225 083	230 533	266 555	289 890
Meziroční procentuální změna výše rozpočtu	/	- 1,2	+2,2	+2,4	+15,6	+8,8

Zdroj: PMS ČR, vlastní zpracování

Obecně mezi činnosti PMS ČR patří zajišťování výkonů alternativních trestů. Vliv na navyšování výdajové stránky rozpočtu PMS ČR od roku 2010 má i zavedení relativně nového alternativního trestu, domácího vězení. Využívání tohoto trestu bylo v rámci české justice zpočátku na vzestupu, ale nyní se k tomuto trestu soudci uchylují stále méně, důvodem je nespolehlivý elektronický monitoring osob vykonávajících tento trest. Tato změna si vyžaduje stále se zvyšující náklady z rozpočtu PMS ČR z důvodu navýšení počtu zaměstnanců a zakoupení potřebného vybavení umožňujícího fyzickou kontrolu dodržování tohoto trestu.

Trest domácího vězení byl do účinnosti zaveden novým trestním zákoníkem od 1. 1. 2010 jako druhý nejpřísnější trest po trestu odnětí svobody a tento lze ukládat dospělým za spáchané trestné činy nebo mladistvým za spáchaná provinění.⁶¹

Tabulka 2 - Výdaje PMS na řešení jednotlivých případů v letech 2010–2015

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet případů	25821	27 150	31 129	26 028	31 526	30736
Výše rozpočtu (v tis. Kč)	222 915	220 196	225 083	230 533	266 555	284 810
Výdaje v Kč na jeden případ	8 633	8 110	7 230	8 857	8 455	9 429
Meziroční procentuální změna ve výdajích na jeden případ	/	-6,1	-10,9	+22,5	-4,5	+11,5

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, PMS ČR, vlastní zpracování

V tabulce číslo 2 je zobrazen počet případů, které PMS ČR řešila v letech 2010 až 2015. Z tohoto je patrné, že alternativní tresty jsou využívány ze strany soudů a státních zastupitelství stále častěji. Pokles je pouze v roce 2013 a tento lze odůvodnit amnestií prezidenta republiky. Dále jsou v tabulce č. 2 uvedeny výdaje na jednotlivé případy řešené v letech 2010 až 2015, zde byl značný nárůst výdajů na jednotlivý případ v roce 2010 a to v souvislosti se zavedením trestu domácího vězení, kdy se do výdajů promítl nábor nových zaměstnanců, prostředků a vybavení. Následující pokles v letech 2011 a 2012 lze pravděpodobně připsat skutečnosti, že došlo k ustálení agendy domácího vězení a s tím spojených investic. V roce 2013 došlo k nárůstu výdajů na jednotlivý případ, a to až o 22,5 %. Tento nárůst může rovněž souviset s amnestií prezidenta republiky,

⁶¹ PMS ČR. *Trest domácího vězení* [on line]. 2017 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z [www: https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/](https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/)

kdy po amnestování odsouzených za lehčí trestnou činnost PMS ČR zůstaly pouze složitější případy vyžadující vyšší náklady na dohled a kontrolu. Po poklesu výdajů v roce 2014 náklady na jednotlivé případy znovu vykazovali růst ve výši 11,5 procent v roce 2015 a s tím rostla i výdajová část rozpočtu.

6.1.2 Rozpočty VS ČR

Vězeňská služba České republiky je svým rozpočtem rovněž podřízena rozpočtu Ministerstva spravedlnosti a potažmo i státnímu rozpočtu České republiky. Rozpočet Vězeňské služby ČR je oproti rozpočtu Probační a mediační služby, který autor popisuje v předchozí kapitole značně vyšší, příjmová i výdajová stránka se zde pohybuje v miliardách. Ačkoli počty vězňů, jak je uvedeno v grafu č. 1, až do roku 2013 průběžně rostly, po-té byl zaznamenán pokles a následně od roku 2014 znovu růst, výdaje rozpočtu VS ČR s tímto příliš nekorespondují. Toto je dáno skutečností, že se na výdajové stránce rozpočtu VS ČR podílí platy zaměstnanců až polovinou vynaložených finančních prostředků. Tyto platy jsou dané zákonem, proto nemají přímou souvislost s počtem uvězněných osob. Rovněž je nutné brát v patrnosti, že VS ČR musí mít zajištěné stálé ubytovací kapacity a ostrahu vězněných osob, na které musí být v souladu se zákonem prostředky průběžně vynakládány.

Tabulka 3 - Výdaje z rozpočtu VS ČR v letech 2010 až 2015

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Výše rozpočtu (v tis. Kč)	7 954 579	7 573 406	7 824 888	7 913 998	7 882 813	8 480 191
Meziroční procentuální změna v příjmech	/	-4,8	+3,3	+1,1	-0,4	+7,6

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, VS ČR, vlastní zpracování

V tabulce č. 4 jsou porovnávány počty vězňů v letech 2010 až 2015 s výší rozpočtu VS ČR a s náklady na jednotlivého vězně. Zatímco výdajová část rozpočtu VS ČR s počtem vězněných osob nevykazuje přímou souvislost, výdaje na jednotlivého vězně, které jsou v tabulce č. 4 rovněž uvedeny, s aktuálním počtem vězňů souvisí, respektive souvisí s typem věznice, ve které je vězeň umístěn. Tato skutečnost je patrná

zvláště v roce 2013 kdy došlo k nárůstu výdajů na jednotlivého vězně o 44 procent. Toto lze vysvětlit tím, že amnestií prezidenta republiky byli propuštěni vězni, kteří se dopustili méně závažné trestné činnosti a byli tak umístěni ve věznicích s dohledem, či dozorem. V těchto typech věznic jsou náklady na jednotlivého vězně nižší než ve věznicích s ostrahou a ve věznicích se zvýšenou ostrahou, jelikož zde jsou kladeny vyšší nároky na zabezpečení a personální zajištění obecně.

Tabulka 4 - Výdaje VS ČR na jednoho vězně v letech 2010–2015

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet případů	21 912	22 964	23 338	16 388	17 681	19 979
Výše rozpočtu (v tis. Kč)	7 954 579	7 573 406	7 824 888	7 913 998	7 882 813	8 480 191
Výdaje v Kč na jednoho vězně / den	846	758	916	1 319	1 221	1 163
Meziroční procentuální změna ve výdajích na jednoho vězně		-10,4	+20,8	+44,0	-7,4	-4,8

Zdroj: VS ČR, vlastní zpracování

V tabulce č. 4 je patrné, že v letech 2014 a 2015 se náklady na jednotlivého vězně snižují. Z grafu č. 1 vyplývá, že rovněž roste počet vězňených osob, toto je dáno zvyšujícím se počtem vězňených osob ve věznicích s dohledem a s dozorem, které snižují celkové náklady na jednotlivého vězně.

6.1.3 Podíl PMS ČR a VS ČR na rozpočtu Ministerstva spravedlnosti

Jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách rozpočet Ministerstva spravedlnosti ČR je hlavní příjmovou složkou Probační a mediační služby ČR. V tabulce č. 5 je znázorněn podíl PMS na rozpočtu MS ČR. Rozpočet se ve sledovaných letech stále zvyšoval, jediný pokles finančního objemu byl zaznamenán v roce 2011, ale ten souvisí s nižším celkovým rozpočtem MS ČR. Procentuální podíl z rozpočtu MS ČR se v roce

2011 oproti roku 2010 navýšil. V následujících letech objem poskytnutých finančních prostředků z rozpočtu MS ČR stále rostl, procentuální podíl se měnil až v roce 2014. V roce 2015 došlo k poklesu procentuálního podílu z rozpočtu MS ČR, objem finančních prostředků se však navýšil a to o 23 255 000,- Kč.

**Tabulka 5 - Podíl rozpočtu PMS na celkovém rozpočtu Ministerstva Spravedlnosti ČR
v letech 2010–2015 (v tis. Kč)**

Rok/rozpočet	Ministerstvo spravedlnosti ČR	Probační a Mediační služba ČR	% podíl z rozpočtu Ministerstva spravedlnosti ČR
2010	20 917 590	222 915	1,07
2011	20 311 753	220 196	1,08
2012	20 790 101	225 083	1,08
2013	21 283 384	230 533	1,08
2014	21 707 446	266 555	1,23
2015	24 434 803	289 810	1,19

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, PMS ČR, vlastní zpracování

V tabulce č. 6 je uveden podíl rozpočtu Vězeňské služby ČR na celkovém rozpočtu Ministerstva spravedlnosti ČR. Porovnáme-li procentuální podíl rozpočtu VS ČR a procentuální podíl PMS ČR, který je uveden v tabulce č. 5, na rozpočtu MS ČR, je na první pohled patrný značný rozdíl v poskytovaných prostředcích na tyto dvě instituce. Toto je dáno skutečností, že VS ČR musí zajistit krom samotné ostrahy i ubytování, stravu a další potřeby pro vězněné osoby na každý den jejich pobytu. Tato skutečnost tak zásadně navyšuje celkové náklady na provoz věznic. Zatímco PMS ČR pracuje převážně v terénu, dohlíží a kontroluje klienty, kterým bylo uloženo alternativní opatření nebo trest. Vzhledem k tomu, že tyto osoby zůstávají ve svém původním prostředí a starají se o své potřeby sami, jsou výdaje PMS ČR směřovány především do oblasti provozních výdajů, na platy zaměstnanců a provoz administrativních objektů.

V tabulce č. 6 je uveden objem finančních prostředků poskytovaných Vězeňské službě ČR v letech 2010 až 2015. Z tabulky je patrné, že objem poskytnutých finančních prostředků z rozpočtu MS ČR má rostoucí tendenci, pokles byl zaznamenán pouze v letech 2011 a 2014 a to jak procentuálním podílu z rozpočtu, tak i ve faktickém příjmu do rozpočtu VS ČR.

Tabulka 6 - Podíl rozpočtu Vězeňské služby ČR na celkovém rozpočtu Ministerstva Spravedlnosti ČR v letech 2010–2015 (v tis. Kč)

Rok/rozpočet	Ministerstvo spravedlnosti ČR	Vězeňská služba ČR	% podíl z rozpočtu Ministerstva spravedlnosti ČR
2010	20 917 590	7 954 579	38,03
2011	20 311 753	7 573 406	37,29
2012	20 790 101	7 824 888	37,64
2013	21 283 384	7 913 998	37,18
2014	21 707 446	7 882 813	36,31
2015	24 434 803	8 480 191	34,71

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, VS ČR, vlastní zpracování

Z podílu Probační a mediační služby ČR a Vězeňské služby ČR na rozpočtu Ministerstva spravedlnosti ČR jsou tak jasně patrné velké rozdíly v ekonomické náročnosti pro stát, při výkonu trestu odnětí svobody oproti případům, kdy byla ze strany soudů uložena alternativní opatření.

6.1.4 Podíl PMS ČR a VS ČR na státním rozpočtu České republiky

Z následujících tabulek č. 7 a 8 je patrný rozdíl v rozpočtech Probační a mediační služby ČR a Vězeňské služby ČR. Výdajová část rozpočtu se u PMS ČR pohybuje v řádech stovek milionů, oproti tomuto se výdajová část rozpočtu VS ČR pohybuje v řádech miliard. Jsou zde tak jasně patrné daleko vyšší náklady VS ČR na provoz a výkon úkolů daných zákonem oproti PMS ČR.

Z tabulky č. 7 vyplývá, že prostředky státního rozpočtu ČR, které jsou přiděleny PMS ČR, zaznamenaly v roce 2011 pokles oproti roku 2010, toto je dáno skutečností, že na rok 2010 byly prostředky nadprůměrně navýšeny v souvislosti se zavedením trestu domácího vězení za účelem personálního a materiálního vybavení PMS ČR. V roce 2011 již nebylo nutné pořizovat nové vybavení ani přijímat nové zaměstnance. V následujících letech, až do roku 2015, rozpočet PMS ČR a jeho výdajová část dále rostla. Porovnáním uvedených údajů zjistíme, že se v období od roku 2010 do roku 2015 rozpočet PMS ČR celkem zvýšil o cca 67 milionu Kč.

Tabulka 7 - Podíl rozpočtu PMS na státním rozpočtu ČR v letech 2010–2015 (v tis. Kč)

Rok/rozpočet	Státní rozpočet (výdaje)	Probační a mediační služba ČR	% podíl ze státního rozpočtu
2010	1 156 793 484	222 915	0,0193
2011	1 155 526 205	220 196	0,0191
2012	1 152 386 677	225 083	0,0195
2013	1 173 127 823	230 533	0,0197
2014	1 211 608 153	266 555	0,0220
2015	1 297 321 588	289 810	0,0223

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, PMS ČR, vlastní zpracování

Tabulka č. 8 ukazuje, že se výdajová část rozpočtu Vězeňské služby ČR od roku 2010 do roku 2015 rovněž zvýšila, celkem byl zjištěn nárůst o cca 5 miliard Kč. Rozpočet ve sledovaném období nevykazoval průběžný nárůst, v letech 2011 a 2014 zaznamenal mírný pokles, a to jak v objemu poskytnutých financí, tak i procentuálním podílu ze státního rozpočtu.

Tabulka 8 - Podíl rozpočtu Vězeňské služby ČR na státním rozpočtu ČR v letech 2010–2015 (v tis. Kč)

Rok/rozpočet	Státní rozpočet	Vězeňská služba ČR	% podíl ze státního rozpočtu
2010	1 156 793 484	7 954 579	0,6876
2011	1 155 526 205	7 573 406	0,6554
2012	1 152 386 677	7 824 888	0,6790
2013	1 173 127 823	7 913 998	0,6746
2014	1 211 608 153	7 882 813	0,6506
2015	1 297 321 588	8 480 191	0,6537

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, VS ČR, vlastní zpracování

Z důvodu lepší orientace je podíl rozpočtu PMS ČR a VS ČR na státním rozpočtu rozdělen do tabulek č. 7 a č. 8. Z těchto tabulek vyplývá, že nároky na státní rozpočet jsou ze strany PMS ČR výrazně nižší. Ekonomické výdaje daňového poplatníka prostřednictvím státního rozpočtu a potažmo tak celková finanční náročnost na alternativní a nepodmíněné tresty jsou tak mnohem nižší než u nepodmíněných trestů odnětí svobody.

6.1.5 Alternativní opatření a výkon trestu odnětí svobody z ekonomického hlediska

Jak bylo již naznačeno v předchozí kapitole, ekonomická náročnost na výkon alternativních a podmíněných trestů je daleko nižší než u nepodmíněných trestů odnětí svobody. V tabulce č. 9 jsou uvedeny podrobnější informace ukazující rozdíl v nákladech jednotlivých institucí. Pro lepší orientaci je zde uvedeno porovnání počtu případů za daný rok společně s ročními a denními náklady na jednotlivý případ řešený ze strany PMS ČR a jednotlivého vězně u VS ČR. Z tabulky je patrný růst počtu případů PMS ČR a vězňů ve věznicích v době od roku 2010 až do roku 2013, poté následoval pokles. Jak bylo již uvedeno, tento byl zapříčiněn amnestií prezidenta republiky v roce 2013. Po tomto roce se znovu obnovil růst jak v počtu řešených případů ze strany PMS ČR, tak i v počtu vězňů u VS ČR, tento růst následně pokračuje až do roku 2015.

Tabulka 9 - Porovnání výdajů PMS a VS ČR na jeden případ/jednoho vězně v letech 2010–2015

Rok	Počet případů PMS za rok	Náklady na jednotlivý případ PMS za rok (v Kč)	Náklady na jednotlivý případ PMS za den	Počet případů VS ČR za rok	Náklady na jednotlivý případ VS ČR za rok (v Kč)	Náklady na jednotlivý případ VS ČR za den
2010	25 821	8 633	24	21 912	308 790	846
2011	27 150	8 110	22	22 964	276 670	758
2012	31 129	7 230	20	23 338	334 340	916
2013	26 028	8 857	24	16 388	481 435	1 319
2014	31 526	8 455	23	17 681	445 665	1 221
2015	30 736	9 429	26	19 979	424 495	1 163

Zdroj: PMS ČR, VS ČR, vlastní zpracování

V oblasti nákladů na jednotlivý případ PMS ČR za den a nákladů na jednotlivého vězně za den je patrné, že u PMS ČR vychází finanční náročnost v řádu desítek korun. U VS ČR vychází denní finanční náklady na jednotlivého vězně v řádech stokorun, od roku 2013 již náklady překročily hranici jednoho tisíce korun za každý den.

6.1.6 Vyhodnocení alternativních opatření s ohledem na výkon trestu odnětí svobody

Ačkoliv z ekonomického hlediska vychází ekonomická náročnost u alternativních opatření a trestů daleko výhodněji než u trestů odnětí svobody, je nutné brát v úvahu i skutečnost, že ne všechny případy lze řešit alternativními formami trestu. Závažné případy trestné činnosti, kdy pachatelé společnost přímo ohrožují, jako jsou násilné trestné činy, vraždy nebo jiné obdobné skutky, nelze řešit jiným způsobem než trestem odnětí svobody. Na druhou stranu je však množství případů, které jsou trestem odnětí svobody řešeny zbytečně. Mezi takové lze zařadit zanedbání povinné výživy, nedbalostní trestné činy nebo výtržnictví. U těchto by postačilo řešení formou alternativních trestů, opatření nebo obdobných omezení. Z ekonomického pohledu lze na základě porovnávaných dat konstatovat, že náklady na jednotlivý případ PMS ČR a jednotlivého vězně VS ČR v rámci sledovaného období vykazaly nárůst u obou institucí. Rozdíl je však ve výši těchto nákladů, jelikož u PMS ČR tyto rostly v jednotkách Kč, oproti tomu u VS ČR se zvýšení každoročně pohybuje v řádech stokorun.

Další pohled na alternativní opatření a nepodmíněné tresty odnětí svobody je na základě recidivy vězňených osob a porušení alternativních trestů a omezení. U nepodmíněných trestů je recidiva zhruba 60 %, tedy toto procento vězňů se vrací zpět do věznic a představují tak další náklady státního rozpočtu. U alternativních opatření, omezení a trestů se procento recidivy pohybuje v nižších číslech. Ředitel PMS Mgr. Štern, uvádí, že například v případě domácího vězení je to cca 11 % odsouzených k trestu domácího vězení, kteří poruší podmínky jim uloženého trestu. V případě obecně prospěšných prací je tato míra v současnosti okolo 20 až 25 % (před rokem 2010 se ale pohybovala okolo 45 %). Z těchto čísel vyplývá, že alternativní opatření jsou pro stát výhodnější, pokud jsou delikventi, kterým bylo uloženo alternativní opatření schopni

dodržet uložené podmínky, není nutné zatěžovat státní rozpočet dalšími vynaloženými náklady na jejich věznění.⁶²

Alternativní opatření jsou tedy z ekonomické stránky výhodnější a lze je doporučit k řešení méně závažné trestné činnosti, výhodnější jsou i z pohledu recidivy, jelikož si pachatel má možnost uvědomit závažnost svého jednání a toto odčinit. V případech závažné trestné činnosti však alternativní formy výkonu trestu nelze využívat s ohledem na ochranu společnosti, v těchto případech nezbývá než využít možností tradiční justice a s pachateli po jejich výchovné stránce pracovat v rámci výkonu trestu odnětí svobody.

6.2 Delikvence mládeže a ukládání alternativních opatření

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, zda jsou alternativní opatření ukládaná delikventní mládeži skutečně efektivní. Dále se práce snaží zjistit, zda mohou u delikventní mládeže alternativní opatření kladně působit na jejich další chování a zabránit tak opětovnému páchaní trestné činnosti. Pro porovnání trestné činnosti mládeže, počtu uložených alternativních opatření a následné recidivy jsou srovnávána a vyhodnocována statistická data Ministerstva vnitra ČR, Probační a mediační služby ČR a Policie České republiky v letech 2010 až 2015.

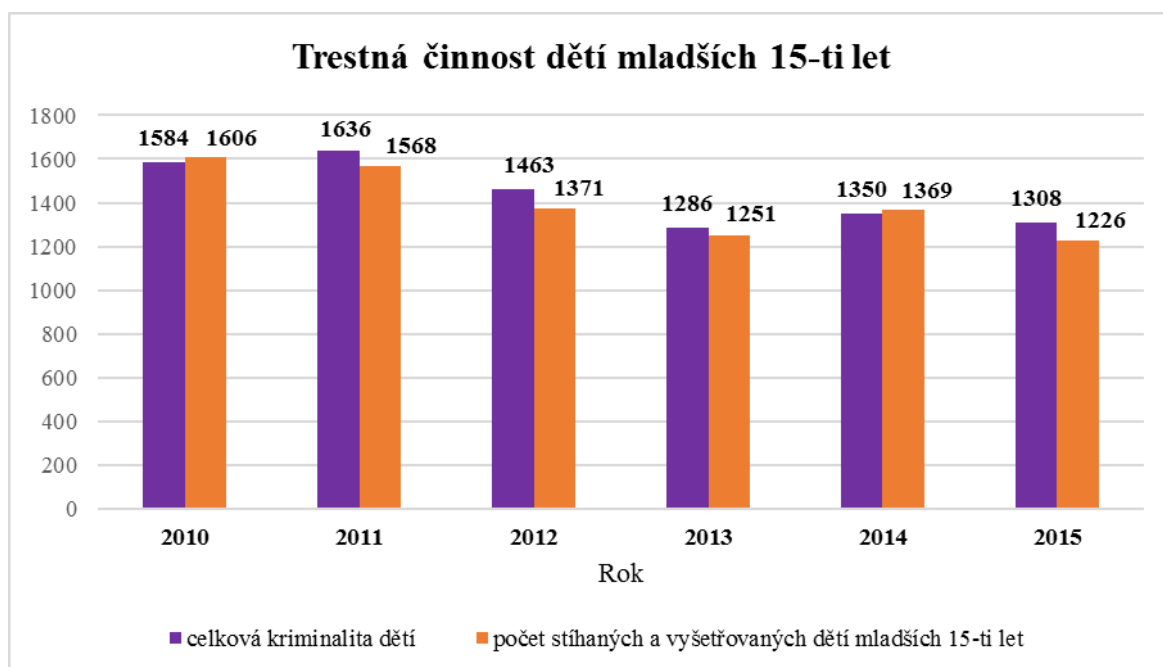
6.2.1 Trestná činnost mládeže

Dospívající mají v dnešní době daleko více možností využití svého volného času než dříve, ale musí rovněž odolávat daleko více škodlivým okolním vlivům. Zvláště současná společnost, která žije velice rychle a trpí nedostatkem volného času, působí negativním vlivem na mentální a sociální rozvoj dítěte. Rodiče nemají dostatek volného času, který by mohli věnovat svým dětem a působit tak kladně na jejich výchovu. Děti si následně hledají různé způsoby, jak trávit svůj volný čas sami a chybí jim tolik potřebné

⁶² deník.cz. *Šéf Probační a mediační služby: Vysokou recidivu máme i kvůli vysokým dluhům* [online]. 4.1.2013 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z [www: http://www.denik.cz/z_domova/reditel-probacni-a-mediazni-sluzby-mame-vysokou-recidivu-nejen-kvuli-dluhum-2013.html](http://www.denik.cz/z_domova/reditel-probacni-a-mediazni-sluzby-mame-vysokou-recidivu-nejen-kvuli-dluhum-2013.html)

vzory ze strany svých rodičů, které jsou nahrazovány hrdiny z počítačových her nebo staršími vrstevníky ve škole. V době dospívání chování mládeže ovlivňují především neformální skupiny, jejichž se stávají součástí. V případě, že se dospívající dostane do situace, kterou nedokáže adekvátně vyhodnotit a řešit na základě vzorců výchovy, kterým se naučil od rodičů, dochází k situaci, která může být z jeho strany řešena protiprávním jednáním. Právě z těchto důvodů nelze tedy delikvenci mládeže posuzovat jako u dospělých, proto státní zástupci a soudy ve většině případů přistupují k ukládání alternativních opatření.

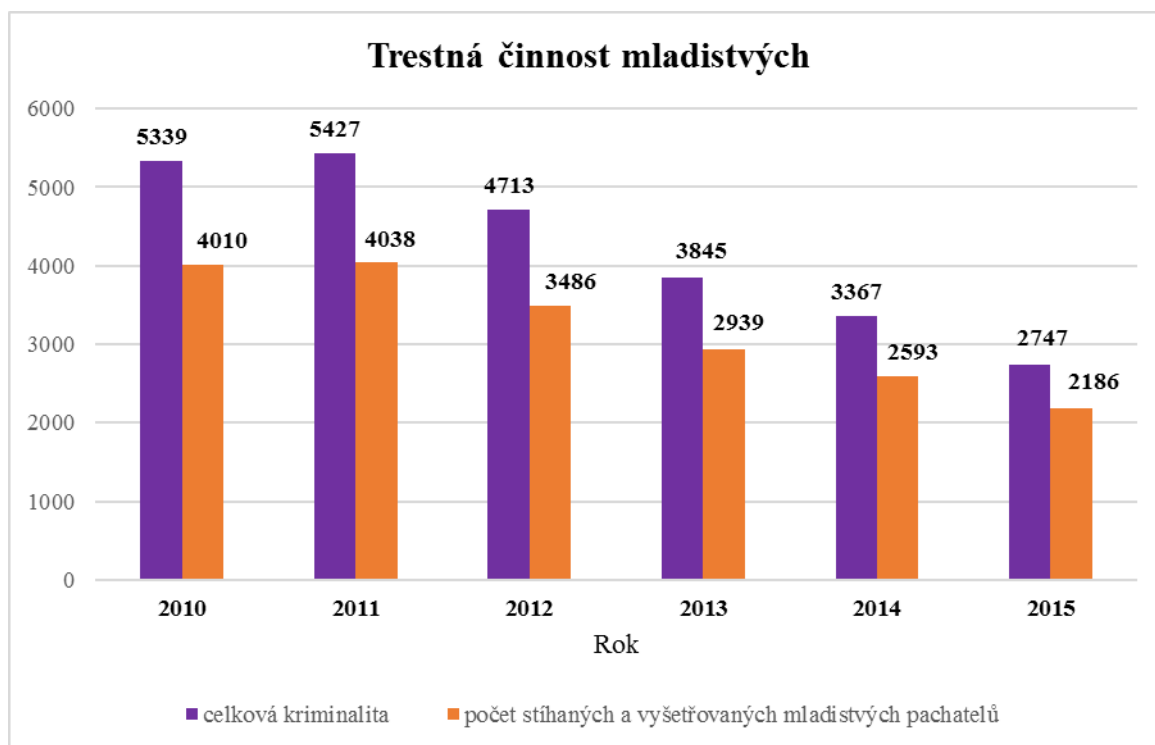
Graf 3 - Trestná činnost dětí mladších 15 let v letech 2010–2015

Zdroj: Upraveno autorem dle dat získaných ze statistických přehledů kriminality MV ČR z let 2010 až 2015

V grafu č. 3 je znázorněna trestná činnost dětí v letech 2010 až 2015. Obecně lze říci, že i přes drobné nárůsty v letech roce 2011 a 2014, trestná činnost dětí stále klesá a je celkově o více než polovinu případů nižší než trestná činnost mladistvých. Celkový pokles dětské kriminality v ČR, která od roku 2010 do roku 2015 klesla o 276 skutků, lze přičíst převážně práci preventistů a pedagogických pracovníků, kteří aktivně vyhledávají různé odborné preventivní programy a prezentují je již na základních školách. Neopomenutelnou součástí tohoto poklesu je rovněž pečlivé vyhodnocování jednotlivých případů ze strany soudů pro mládež, vyžadování pedagogicko-psychologických vyšetření a ukládání adekvátních opatření.

Graf 4 - Trestná činnost mladistvých pachatelů v letech 2010–2015

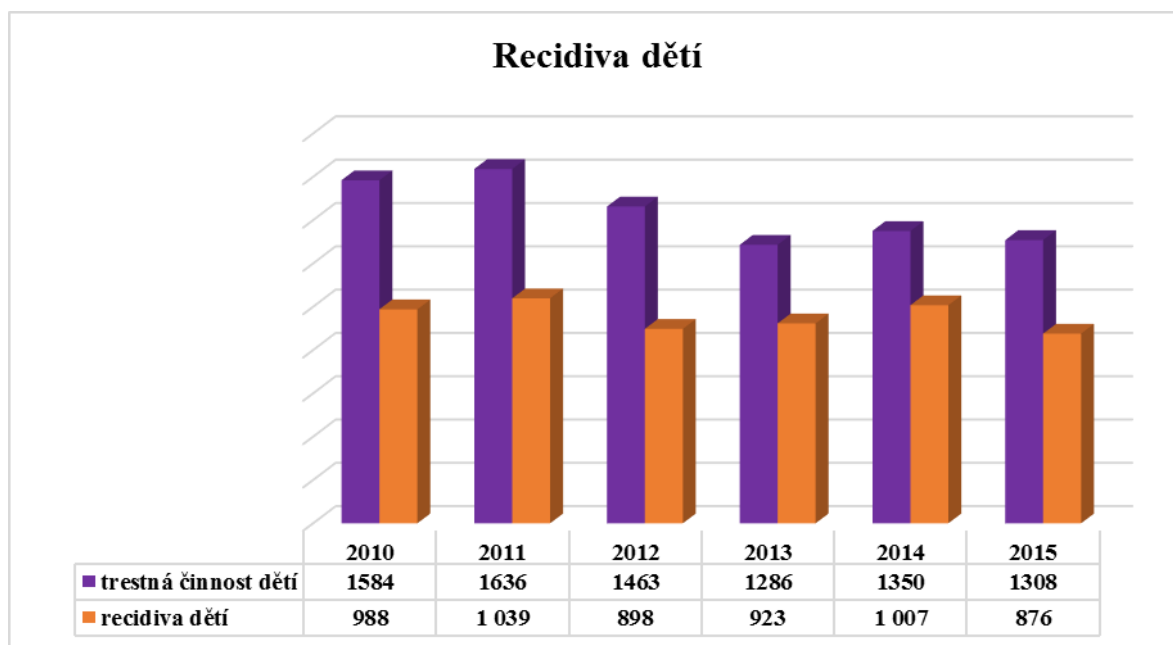
Zdroj: Upraveno autorem dle dat získaných ze statistických přehledů kriminality MV ČR z let 2010 až 2015

Trestná činnost mladistvých, která je uvedena v grafu č. 4 zaznamenala oproti trestné činnosti dětí uvedené v grafu č. 3, daleko výraznější pokles. Nárůst v kriminalitě mládeže byl zjištěn pouze v roce 2011, kdy se dospívající dopustili celkem 5427 provinění. Po tomto roce následoval strmý propad trestné činnosti mladistvých, řádově ve stovkách případů v každém následujícím roce. V posledním sledovaném období v roce 2015 se mladiství dopustili 2747 provinění. Za celé sledované období od roku 2010 do roku 2015 se tak počet provinění snížil skoro o polovinu, celkem tedy o 2592 skutků. Tento markantní pokles provinění u mladistvých lze odůvodnit jednak celkovým snížením kriminality v České republice, ale také důkladnějším vyhodnocováním jednotlivých případů ze strany soudů pro mládež, prováděním důkladného šetření v rodinách mladistvých ze strany odborů sociálně právní ochrany dětí a prací specialistů na mládež v rámci Policie ČR. Výsledkem práce uvedených institucí jsou alternativní opatření, která jsou ukládaná na základě individuálních možností a schopností každého jedince. S dospívajícím a jeho okolím musí být aktivně pracováno nejen v průběhu výkonu tohoto opatření, ale i po jeho vykonání, jedině tak lze docílit efektu, že mládež nebude opětovně páchat trestnou činnost.

6.2.2 Recidiva mládeže

Recidiva dětí a mladistvých je znázorněna v grafech č. 5 a č. 6. Z grafu č. 5 vyplývá, že i přes pokles trestné činnosti dětí se recidiva snížila pouze nepatrně. V roce 2010 se děti dopustili celkem 1584 skutků, z tohoto počtu bylo 988 dětí, kteří se opětovně dopustili činu jinak trestného, recidiva byla tedy v 62 % případů. V roce 2011 se podíl recidivy u dětí ještě zvýšil a to na necelých 64 %. Přes drobný pokles v období roku 2012 byl zaznamenáván další nárůst do roku 2014, kdy poměr recidivistů z řad dětí oproti spáchaným skutkům narostl až na 74 %. Tento negativní trend se podařilo zvrátit až v roce 2015, kdy poměr recidivy oproti spáchaným skutkům klesl na 67 %. Na základě vyhodnocení tohoto grafu lze konstatovat, že podíl recidivy u dětí je jedním z nejvyšších, toto je dáno tím, že největší vliv na děti mají jejich rodiče, kteří mají tendenci jejich chování spíše omlouvat než jej adekvátně řešit. Ze strany soudů pro mládež je pak těžké danou situaci u této věkové skupiny řešit, jelikož jediným opatřením, jak dostat dítě z vlivu okolí, ve kterém žije je uložení ochranné výchovy, k tomuto opatření však soud přistupuje výjimečně.

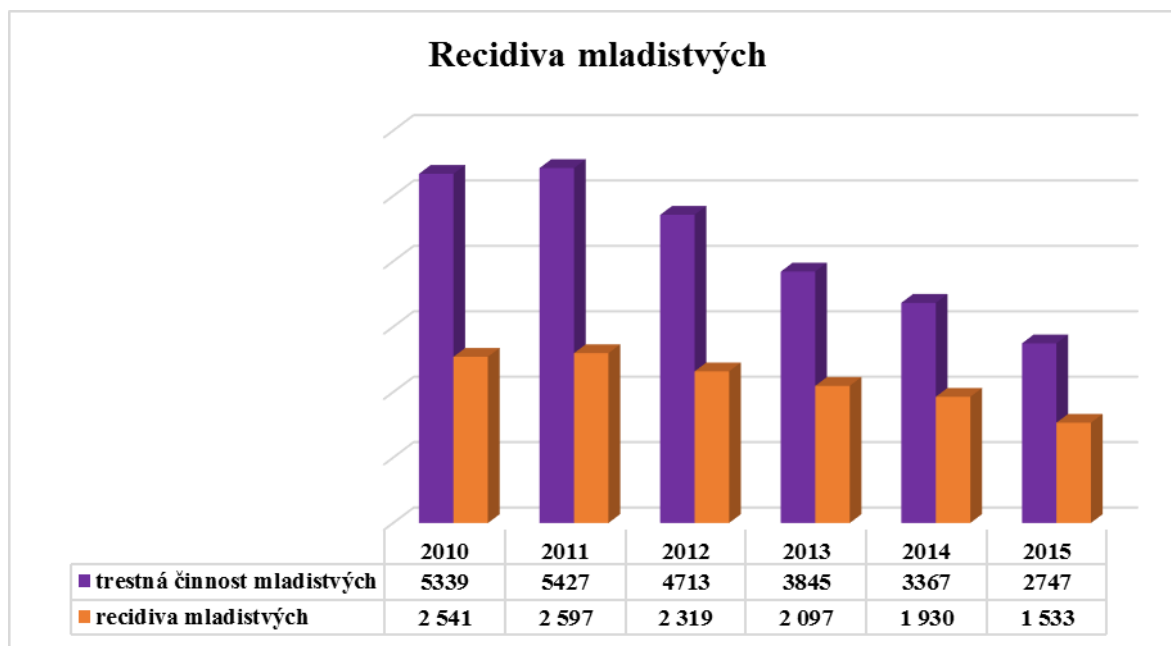
Graf 5 - Recidiva dětí v letech 2010–2015

Zdroj: Upraveno autorem dle dat získaných ze statistických přehledů PČR z let 2010 až 2015

V porovnání s grafem č. 3 lze však konstatovat, že celková trestná činnost dětí klesá, dle grafu č. 5 je však patrné, že se recidiva dětí nesnižuje. Toto je dáno skutečností, že u dětí ukládaná alternativní opatření přímo souvisí s podporou rodičů a okolí, ve kterém dítě žije a tuto podporu nelze vždy zaručit. Nicméně jak je ze statistických údajů patrné, trestná činnost dětí je o více než polovinu nižší než trestná činnost mladistvých.

Graf 6 - Recidiva mladistvých v letech 2010–2015

Zdroj: Upraveno autorem dle dat získaných ze statistických přehledů PČR z let 2010 až 2015

V grafu č. 6 je znázorněn podíl recidivistů z oblasti mladistvých pachatelů na celkové trestné činnosti této věkové skupiny. Zde je patrný v rámci sledovaného období značný pokles trestné činnosti, pokles recidivy na celkové kriminalitě mladistvých se až do roku 2012 pohybuje do 50-ti %. Od roku 2013 se pokles celkové kriminality začal snižovat rychleji oproti předchozímu období. Poměr mladistvých recidivistů však tento vývoj nekopíruje, ale zvýšil se na průměrnou hodnotu 56 % z celkové trestné činnosti mladistvých v letech 2013 až 2015.

I přes relativně vysoké procento recidivistů mezi mladistvými se jedná o úspěch, jelikož ve sledovaném období došlo k poklesu trestné činnosti mladistvých o 49 % a poklesu recidivy o 40 % oproti roku 2010. Tuto skutečnost lze vysvětlit daleko většími možnostmi ze strany státních zástupců a soudů pro mládež při ukládání alternativních opatření u mladistvých. Rovněž zde hraje roli skutečnost, že s mladistvými po spáchání

provinění na všech úrovních procesního řízení pracují speciálně školení odborníci, tito mají možnost zvolit, či doporučit adekvátní alternativní opatření, které bude mít na daného jedince výchovný účinek a bude splnitelné.

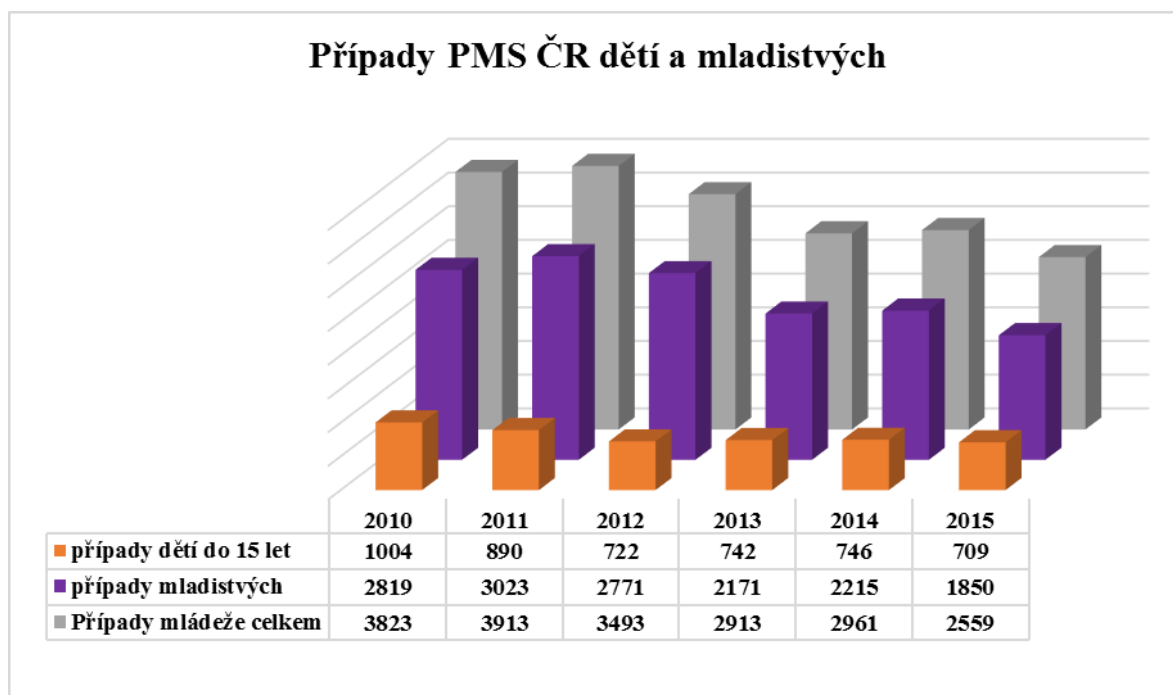
6.2.3 Výkon probační činnosti u mladistvých delikventů

Práce Probační a mediační služby ČR s mladistvými delikventy je specifickou činností, která vyžaduje speciálně proškolené zaměstnance. PMS ČR pracuje s mladistvými při řešení dané situaci již během přípravného řízení. Snahou je vyřešit problém prostřednictvím nabídky alternativních programů nebo výchovných opatření ještě před začátkem soudního procesu. Vzhledem k tomu, že je s mladistvými delikventy navázána spolupráce již v přípravném řízení má zaměstnanec PMS ČR možnost vyjednat alternativní opatření, které bude brát ohled na mentální vyspělost a možnosti klienta. V dalším průběhu po uložení opatření stejný zaměstnanec dohlíží na splnění uloženého opatření, trestu nebo omezení. Prostřednictvím tohoto dohledu má možnost působit na klienta, aby splnil uloženou sankci a dále vedl řádný život. Tímto způsobem lze docílit efektivity u uložených alternativních opatření a omezit tak možnou recidivu.

V grafu č. 7 jsou uvedeny počty případů dětí a mladistvých řešených PMS ČR v rámci sledovaného období v letech 2010 až 2015. Z grafu vyplývá, že PMS ČR řeší především případy mladistvých delikventů. Pozitivním hlediskem je skutečnost, že i přes nárůst mladistvých klientů v roce 2011, celkový počet řešených případů ze strany PMS ČR od tohoto roku průběžně klesá. U případů dětí do 15-ti let došlo ve sledovaném období rovněž k poklesu, nicméně trend je jiný než u mladistvých. V roce 2010 PMS ČR řešila celkem 1004 případů, kde byl následně zaznamenáván až do roku 2012 pokles o více jak sto případů ročně. Od roku 2013 se stav řešených případů PMS v rámci ČR stabilizoval, do roku 2015 byl rozdíl v jednotlivých případech zaznamenán pouze v řádech desítek případů.

Porovnáme-li případy delikventní mládeže řešené PMS ČR, které byla uložena alternativní opatření, uvedené v grafu č. 7, s celkovým počtem kriminálních deliktů mládeže, uvedenou v grafech č. 3 a 4, zjistíme, že počet případů řešených PMS ČR je 19 662, počet celkové kriminality mládeže je 34 065 provinění nebo činů jinak trestných.

Graf 7 - Případy PMS ČR týkající se dětí a mladistvých v letech 2010–2015

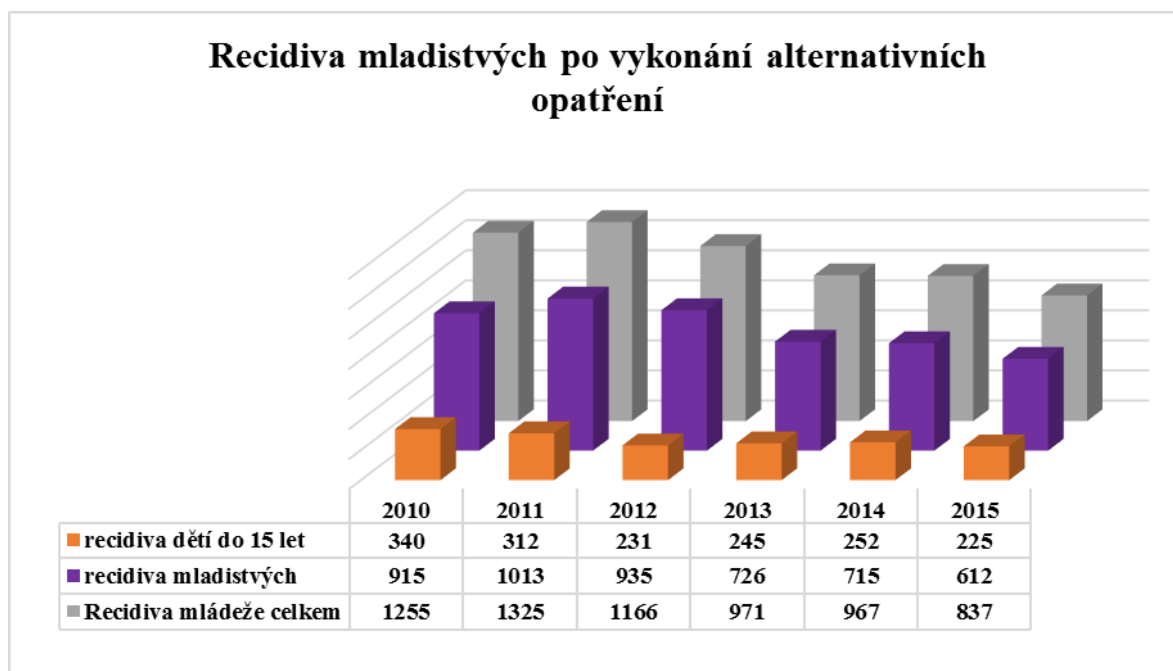

Zdroj: PMS ČR, vlastní zpracování

Recidiva mladistvých v případech, kdy byla uložena alternativní opatření, není dále ze strany PMS ČR ve statistikách sledována. Údaje uvedené v grafu č. 8 se podařilo zjistit ve spolupráci se zaměstnanci PČR zabývajících se statistikou a delikvencí mládeže. Zjištěné údaje byly potvrzeny rovněž ze strany pracovníků PMS, se kterými autor v rámci své praxe spolupracoval a danou problematiku konzultoval. Dle zaměstnanců PMS ČR se jedná o zhruba o třetinu případů, což potvrzují i data získaná ze zdrojů PČR. V tomto počtu značně převažují delikventi, kteří se již v minulosti trestné činnosti dopustili a nemají odpovídající rodinné zázemí. U dospívajících, kteří provinění nebo čin jinak trestný spáchali poprvé, je úspěšnost daleko vyšší.

Porovnáme-li recidivu mládeže oproti její celkové trestné činnosti, zjistíme, že u dětí se celková recidiva pohybuje v rámci sledovaného období v rozmezí od 62 až do 74 % a u mladistvých v rozmezí od 50 do 56 %. Probační a mediační služba řešila ve sledovaném období od roku 2010 do roku 2015 celkem 19 662 případů mládeže, které bylo uloženo alternativní opatření, v těchto případech byla recidiva zaznamenána průměrně ve třetině všech případů.

Graf 8 - Recidiva mladistvých po vykonání alternativních opatření v letech 2010–2015

Zdroj: Upraveno autorem dle dat získaných ze statistických přehledů PČR a PMS ČR, vlastní zpracování

Na základě zjištěných údajů uvedených v grafech č. 7 a 8 bylo zjištěno, že mladiství delikventi, kterým nebyla uložena alternativní opatření, se dopouštějí opakované trestné činnosti častěji než mladiství, se kterými byl problém řešen ze strany PMS ČR prostřednictvím nabídky alternativních programů nebo výchovných opatření.

6.2.4 Vyhodnocení delikvence mládeže a ukládaných alternativních opatření

Cílem této části práce bylo zjistit, zda mohou být ukládaná a úspěšně vykonaná alternativní opatření efektivnější než trest odnětí svobody, působit výchovně a omezit tak další páchaní trestné činnosti ze strany mládeže. Pro porovnání trestné činnosti mládeže, počtu uložených alternativních opatření a následné recidivy byla srovnávána a vyhodnocována statistická data Ministerstva vnitra ČR, Probační a mediační služby ČR a Policie České republiky ve sledovaném období v letech 2010 až 2015. Mládež zde byla rozdělena do dvou skupin na děti a mladistvé. Z vyhodnocení uvedených dat vyplývá, že ukládaná alternativní opatření jsou daleko více účinnější u mladistvých než u dětí. Na děti mají největší vliv jejich rodiče a nejbližší okolí, ve kterém žijí. Problémem v této oblasti je malé spektrum možných opatření, které lze ukládat. Jediné možné opatření, jak vymanit dítě z vlivu negativního okolí, ve kterém žije, je uložení ochranné výchovy.

K tomuto opatření však soud přistupuje ve zcela výjimečných případech, jelikož znamená i narušení rodinných vazeb, což může být ve výsledku spíše kontraproduktivní. Daleko větší úspěšnost při vykonávání alternativních opatření byla zaznamenána u mladistvých pachatelů. Tuto úspěšnost lze připsat širokému spektru možných alternativních opatření, která umožňují odborníkům zvolit opatření, které odpovídá povaze a možnostem každého jedince. Díky této skutečnosti je dosahována větší úspěšnost při samotném vykonávání uložených alternativních opatření, které tak plní lépe nejen výchovnou funkci, ale jsou zaznamenány rovněž lepší výsledky v případech následné recidivy. Při porovnání celkové recidivy delikventní mládeže bylo ze získaných dat zjištěno, že klienti, kteří plní uložená alternativní opatření pod dohledem odborníka z PMS ČR se následně v mnohem menší míře dopouštějí další trestné činnosti než v případech, kdy je zvolena jiná forma sankce.

6.3 Výsledky a diskuse

V praktické části diplomové práce byla provedena komparace nákladů Probační a mediační služby, které je nutné vynaložit na dohled při vykonávání alternativních opatření, trestů a omezení uložených ze strany státního zastupitelství nebo soudů, společně s náklady Vězeňské služby ČR na jednotlivého vězně. Dále se autor zabýval efektivitou alternativních opatření. Na základě statistických dat Ministerstva vnitra ČR, Probační a mediační služby ČR a Policie České republiky ve sledovaném období v letech 2010 až 2015 bylo zjišťováno, zda mohou být ukládaná a vykonaná alternativní opatření efektivnější než trest odnětí svobody, působit výchovně a omezit tak další páchaní trestné činnosti ze strany mládeže.

V rámci porovnání nákladů na činnost Probační a mediační služby s náklady Vězeňské služby ČR na výkon trestu odnětí svobody bylo zjištěno, že z ekonomického hlediska je pro státní rozpočet České republiky a potažmo tak i pro daňového poplatníka výhodnější možností uložení sankce ve formě alternativního opatření, trestu nebo omezení. Na výkon trestu odnětí svobody jsou ze strany státního rozpočtu České republiky, prostřednictvím Vězeňské služby ČR vydávány několikanásobně vyšší částky než ze strany Probační a mediační služby na uložená alternativní opatření, proto je z ekonomického pohledu výkon trestu odnětí svobody daleko méně efektivní.

V rámci porovnání trestné činnosti delikventní mládeže byl zjišťován poměr recidivy na celkovou trestnou činnost páchanou mládeží s poměrem recidivy u mládeže, která úspěšně vykonala uložená alternativní opatření pod dohledem probačního úředníka PMS ČR. Na základě porovnávaného poměru recidivy u mládeže bylo zjištěno, že mládež, která vykonala alternativní opatření, v daleko menší míře páchala další trestnou činnost oproti mládeži, které byla uložena jiná sankce. Na základě dalších vyhodnocení ze získaných dat vyplývá, že ukládaná alternativní opatření jsou daleko více účinnější u mladistvých, nežli u dětí. Alternativních opatření, která lze uložit mladistvým je daleko více oproti opatřením ukládaným dětským delikventům, z tohoto důvodu má soud pro mládež nebo státní zástupce v přípravném řízení více možností uložit opatření, které bude odpovídat nejen povaze a závažnosti spáchaného provinění, ale i individuálním možnostem a schopnostem jednotlivého mladistvého delikventa.

Celkovým shrnutím praktické části diplomové práce lze uvést, že ukládaná alternativní opatření jsou z ekonomické stránky efektivnější než výkon trestu odnětí svobody. Dále byla rovněž prokázána jejich efektivita z pohledu následné recidivy v případech, kdy jsou ukládána delikventní mládeži a zvláště mladistvým, oproti jiným sankcím. Celkově však samotná alternativní opatření nemohou být efektivní, pokud není dospívajícím poskytována podpora ze strany rodiny a na uložená alternativní opatření nenavazují další formy práce s klientem ze strany odborníků.

Závěr

Naše justice má celou řadu možností, jak řešit případy méně závažné trestné činnosti. Není tomu jinak ani u případů mladistvých delikventů, kdy je žádoucí tyto zapojit do řešení situace, která vznikla spácháním provinění. Pečlivé prověřování případů méně závažné a bagatelní trestné činnosti spojené s ukládáním odpovídajících alternativních opatření ze strany soudů nebo státních zástupců v přípravném řízení, se může stát řešením stálého růstu vězňených osob v českých věznicích a s tím souvisejících ekonomických nákladů. Alternativní opatření jsou zvláště účinná, jsou-li ukládána mladistvým, kteří se protiprávního jednání dopustili poprvé, ti tak mají možnost vykonat uložené opatření pod dohledem probačního úředníka v místě, které znají, poučit se ze svého jednání a vést normální život, aniž by byli konfrontováni s vězeňským prostředím.

Cílem diplomové práce bylo prokázat, že ukládaná alternativní opatření u méně závažných forem trestné činnosti jsou efektivnější než výkon trestu odnětí svobody a tedy, že ukládáním odpovídajících alternativních opatření lze dosáhnout i menší míry recidivy. Vezmeme-li v úvahu běžnou recidivu delikventní mládeže a míru recidivy u případů, která jsou řešena zapojením Probační a mediační služby ČR je zřejmé, že alternativní opatření jsou daleko méně nákladná. Běžná recidiva delikventní mládeže dosahuje hodnoty až 74 %, oproti tomu recidiva mládeže, která úspěšně vykonala uložené alternativní opatření, se pohybuje pouze okolo jedné třetiny. Z tohoto pohledu je tak výkon alternativních opatření nejen efektivnější, ale představuje i úsporu pro státní rozpočet České republiky.

Dílčím cílem diplomové práce bylo porovnání nákladů Probační a mediační služby ČR vynaložených na vykonávání alternativních opatření a trestů s náklady Vězeňské služby ČR na jednotlivého vězně. Pomocí komparace dat se podařilo ukázat, že fungování PMS ČR je o mnoho levnější než provoz VS ČR. Zatímco rozpočet PMS ČR se pohybuje v posledních pěti letech v řádech stovek milionů Kč, rozpočet VS je několikanásobně vyšší a pohybuje se v řádech miliard Kč. Přepočteme-li náklady na jednotlivý případ řešený ze strany PMS ČR, tak tyto dosahují v roce 2015 celkové částky 26 Kč na den, zatímco náklady VS ČR na jednotlivého vězně se pohybují v roce 2015 ve výši 1163 Kč na den. Z tohoto hlediska lze tedy usoudit, že po ekonomické stránce

jsou pro rozpočet České republiky a potažmo i pro daňového poplatníka alternativní opatření výhodnější.

Na druhou stranu je nutné brát v úvahu i skutečnost, že ne všechny případy lze řešit prostřednictvím alternativních opatření, případy závažné trestné činnosti, kdy pachatelé svým jednáním přímo ohrožují společnost, budou muset být vždy řešena prostřednictvím tradiční justice. Nicméně i v případech kdy je odsouzenému uložen trest odnětí svobody lze využít restorativní přístupy, s tímto člověkem pracovat a vést jej k tomu, aby si své jednání uvědomil a odčinil způsobené následky. Celkový směr dnešního právního systému se učí stále více pracovat s restorativními přístupy a přizpůsobovat se tak požadavkům dnešní doby.

Na základě výsledků diplomové práce lze tak z obecného hlediska doporučit rozvíjení modelů tradiční retributivní justice a její obohacování o prvky justice restorativní. Tedy větší míru zapojení alternativních opatření a různých typů odklonů v trestním řízení do právního systému ČR. Alternativní opatření u delikventní mládeže však mohou být opravdu efektivní pouze v případech, budou-li na všech stupních trestního řízení spolupracovat odborně proškolení pracovníci, kteří budou dbát nejen na uložení adekvátního alternativního opatření s ohledem na individuální schopnosti a možnosti klienta, ale i na jeho důslednou kontrolu a zapojení všech zúčastněných stran.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a spolupracovníci. *Prekriminalita dětí a kriminalita mladistvých, kterým byla uložena ochranná opatření*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 148 s.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.

GIDDENS, Antony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

HARTL, Pavel - HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.

JEDLIČKA, Richard - KOŤA, Jaroslav. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. 169 s. ISBN 80-7184-555-8.

KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Policejní akademie, 1995. 212 s. ISBN 80-901923-0-0.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potencionálních změn*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Série učebnic pro obor sociální práce. ISBN 80-85850-66-4.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha : Portál, 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy, prevence kriminality mládeže]*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 340 s. ISBN 80-7178-771-X.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Práce s rizikovou mládeží*. Praha : Portál, 1996. 87 s. ISBN 80-7178-089-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha : Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.

MELICHAROVÁ, Dita – JELÍNEK, Jiří. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou č. 218/2003 Sb.* Praha : Linde Praha, 2004. 144 s. ISBN 80-7201-493-5.

NOVOTNÝ, Oto – ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. 2 vyd. Praha : Aspi, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2,

SAK, Petr. *Proměny České mládeže*. Praha : Nakladatelství Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

SEDLÁČKOVÁ, Veronika. *Změny v činnosti Probační a mediační služby ČR*. Brno : Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2008. 119 s. Magisterská práce.

ŠEBOVÁ, Eva. *Alternativní tresty a opatření v ČR*. Brno : Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2006. 50 s. Bakalářská práce.

ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

Trestní předpisy ; Přestupky: podle stavu k 21.10.2002. Ostrava: Sagit, 2002. ISBN 8072083287.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie (dětství, dospělost, stáří)*. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

VÁLKOVÁ, Helena. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické srovnávací perspektivě*. Praha : Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2.

Velký sociologický slovník. Praha: Univerzita Karlova - vydavatelství Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.

VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 s. Komentované zákony. ISBN 80-86432-32-7.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 1199 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071793755.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 251 s. ISBN 978-80-7380-312-4.

Právní předpisy:

ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád).

ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb. ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě ČR (zákon o Probační a mediační službě).

ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb. ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Trestní zákoník

Elektronické zdroje:

deník.cz. *Šéf Probační a mediační služby: Vysokou recidivu máme i kvůli vysokým dluhům* [online]. 4.1.2013 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z www :

http://www.denik.cz/z_domova/reditel-probacni-a-mediacni-sluzby-mame-vysokou-recidivu-nejen-kvuli-dluhum-2013.html

MS ČR. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [on line]. 2017 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z www: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33>

NSZ ČR. *Nejvyšší státní zastupitelství ČR* [on line]. 2017 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z www: <http://www.nsz.cz/>

PMS ČR. *Probační a mediační služba ČR* [on line]. Praha: Aktualizace neuvedena. [cit. 2017-02-27]. Dostupné z www: <https://www.pmscr.cz/>

Statistický přehled kriminality [online]. Praha: Aktualizace neuvedena. [cit. 2017-03-15]. Dostupné z www: <http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>

ŠVEC, J., JEŘÁBKOVÁ, S. a M. KOLÁŘ. *Jak zlepšit vztahy v naší třídě. 2. stupeň ZŠ (kurz prevence šikany)*. Praha: o. s. Projekt Odyssea, 2007. 79 s. ISBN 978-80-87145-27-2.

Dostupný také na www:

http://www.odyssea.cz/soubory/e_kurzy/jak_zlepsit_vztahy_v_nasi_tride_2_stupen_zs.pdf

VS ČR. *Vězeňská služba ČR* [on line]. 2017 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z www:

<http://www.vscr.cz/>

Seznam grafů

Graf 1 - Počty vězňených osob v ČR let v letech 2010 - 2015	52
Graf 2 - Počty případů Probační a mediační služby ČR let v letech 2010 – 2015	53
Graf 3 - Trestná činnost dětí mladších 15-ti let v letech 2010 – 2015.....	64
Graf 4 - Trestná činnost mladistvých pachatelů v letech 2010 – 2015.....	65
Graf 5 - Recidiva dětí v letech 2010 – 2015	66
Graf 6 - Recidiva mladistvých v letech 2010 – 2015	67
Graf 7 - Případy PMS ČR týkající se dětí a mladistvých v letech 2010 – 2015.....	69
Graf 8 - Recidiva mladistvých po vykonání alternativních opatření v letech 2010 – 2015	70

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Výdajová část rozpočtu PMS ČR v letech 2010 – 2015	54
Tabulka 2 - Výdaje PMS na řešení jednotlivých případů v letech 2010 – 2015	55
Tabulka 3 - Výdaje z rozpočtu VS ČR v letech 2010 až 2015	56
Tabulka 4 - Výdaje VS ČR na jednoho vězně v letech 2010 – 2015	57
Tabulka 5 - Podíl rozpočtu PMS na celkovém rozpočtu Ministerstva Spravedlnosti ČR v letech 2010 – 2015 (v tis. Kč).....	58
Tabulka 6 - Podíl rozpočtu Vězeňské služby ČR na celkovém rozpočtu Ministerstva Spravedlnosti ČR v letech 2010 – 2015 (v tis. Kč)	59
Tabulka 7 - Podíl rozpočtu PMS na státním rozpočtu ČR v letech 2010 – 2015 (v tis. Kč)	60
Tabulka 8 - Podíl rozpočtu Vězeňské služby ČR na státním rozpočtu ČR v letech 2010 – 2015 (v tis. Kč).....	60
Tabulka 9 - Porovnání výdajů PMS a VS ČR na jeden případ/jednoho vězně v letech 2010 – 2015	61

